

LATVIJAS
VIDES, ĢEOLOĢIJAS UN
METEOROLOĢIJAS AĢENTŪRA

**GAUJAS BASEINA APGABALA
APSAIMNIEKOŠANAS PLĀNA
VIDES PĀRSKATS**

2009

SATURS

I GAUJAS BASEINA APGABALA APSAIMNIEKOŠANAS PLĀNS	4
1.1. Plāna galvenie mērķi.....	4
1.2. Īss satura izklāsts	4
1.3. Saistība ar citiem plānošanas dokumentiem	9
II VIDES PĀRSKATA SAGATAVOŠANAS PROCEDŪRA.....	11
2.1. SIVN veikšanai lietoto galveno pamatprincipu un metožu apraksts.....	11
2.2. Iesaistītās institūcijas	12
2.3. Sabiedrības līdzdalība un rezultāti.....	13
III ESOŠĀ VIDES STĀVOKĻA APRAKSTS UN IESPĒJAMĀS IZMAIŅAS, JA PLĀNOŠANAS DOKUMENTS NETIKTU ĪSTENOTS	14
3.1. Piesārņojuma slodzes.....	14
3.1.1. Punktveida avotu radītais piesārņojums.....	14
3.1.2. Izkliedēto avotu radītais piesārņojums.....	15
3.2. Citas ietekmes.....	16
3.3. Ūdensobjektu ekoloģiskā kvalitāte un iespējamās izmaiņas.....	16
3.3.1. Upju ūdensobjekti	17
3.3.2. Ezeru ūdensobjekti.....	18
3.3.3. Piekrastes un pārejas ūdensobjekti.....	20
3.3.4. Pazemes ūdensobjekti	20
3.3.5. Iespējamās izmaiņas, ja apsaimniekošanas plāns netiek īstenots	20
IV VIDES STĀVOKLIS TERITORIJĀS, KURAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANA VAR BŪTISKI IETEKMĒT	22
4.1. Vides kvalitātes mērķi	22
4.1.1. Virszemes ūdensobjektu ekoloģiskās un ķīmiskās kvalitātes mērķi	22
4.1.2. Pārejas ūdensobjekta kvalitātes mērķi	22
4.1.3. Pazemes ūdensobjektu kvalitātes mērķi.....	23
4.2. Riska ūdensobjekti.....	23
4.3. Izņēmumi vides kvalitātes mērķu sasniegšanai.....	25
V AR PLĀNOŠANAS DOKUMENTU SAISTĪTĀS VIDES PROBLĒMAS	26
5.1. Vides problēmas	26
5.2. Aizsargājamās teritorijas.....	27
5.3. Baltijas jūra un Rīgas jūras līcis	28
VI STARPTAUTISKIE UN NACIONĀLIE VIDES AIZSARDZĪBAS MĒRĶI.....	29
6.1. Starptautiskie vides politikas dokumenti un vides aizsardzības mērķi.....	29
6.1.1. Starptautiskās konvencijas	29
6.1.2. Eiropas Savienības direktīvas.....	30
6.2. Nacionālie vides politikas dokumenti un vides aizsardzības mērķi	31
VII PLĀNOŠANAS DOKUMENTA UN TĀ IESPĒJAMO ALTERNATĪVU ĪSTENOŠANAS BŪTISKĀS IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMS.....	34
7.1. Tiešās un netiešās ietekmes.....	34
7.2. Īstermiņa, vidēji ilga un ilglaicīga ietekme.....	35
7.3. Summārās ietekmes	36
VIII RISINĀJUMI, LAI NOVĒRSTU VAI SAMAZINĀTU PLĀNOŠANAS DOKUMENTA UN TĀ IESPĒJAMO ALTERNATĪVU ĪSTENOŠANAS BŪTISKO IETEKMI UZ VIDI.....	38
IX IESPĒJAMO ALTERNATĪVU IZVĒLES PAMATOJUMS	39
X IESPĒJAMIE KOMPENSĒŠANAS PASĀKUMI.....	40
XI PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANAS IESPĒJAMĀS BŪTISKĀS PĀRROBEŽU IETEKMES NOVĒRTĒJUMS	41

11.1. Sadarbība ar kaimiņvalstīm.....	41
11.2. Iespējamais pārrobežu ietekmes novērtējums	41
XII PAREDZĒTIE PASĀKUMI PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANAS MONITORINGA NODROŠINĀŠANAI.....	42
XIII VIDES PĀRSKATA KOPSAVILKUMS	45

I GAUJAS BASEINA APGABALA APSAIMNIEKOŠANAS PLĀNS

1.1. Plāna galvenie mērķi

Saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likumu, Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna mērķis ir izveidot tādu virszemes un pazemes ūdeņu aizsardzības un apsaimniekošanas sistēmu, kas:

1. veicina ilgtspējīgu un racionālu ūdens resursu lietošanu, nodrošinot to ilgtermiņa aizsardzību un iedzīvotāju pietiekamu apgādi ar labas kvalitātes virszemes un pazemes ūdeni;
2. novērš ūdens un no ūdens tieši atkarīgo sauszemes ekosistēmu un mitrāju stāvokļa pasliktināšanos, aizsargā šīs ekosistēmas un uzlabo to stāvokli;
3. uzlabo ūdens vides aizsardzību, pakāpeniski samazina arī prioritāro vielu emisiju un noplūdi, kā arī pārtrauc ūdens videi īpaši bīstamu vielu emisiju un noplūdi;
4. nodrošina pazemes ūdeņu piesārņojuma pakāpenisku samazināšanu un novērš to turpmāku piesārņošanu;
5. nodrošina pazemes ūdens resursu atjaunošanu;
6. nodrošina zemes aizsardzību pret applūšanu vai izkalšanu;
7. nodrošina Latvijas jūras ūdeņu aizsardzību;
8. sekmē starptautiskajos līgumos noteikto mērķu sasniegšanu, lai pārtrauktu un novērstu jūras vides piesārņošanu, pārtrauktu vai pakāpeniski novērstu ūdens videi īpaši bīstamu vielu emisiju un noplūdi jūras vidē un sasniegtu tādu stāvokli, ka jūras vidē antropogēnās izcelsmes ķīmisko vielu koncentrācija ir tuva nullei, bet dabā sastopamo ķīmisko vielu koncentrācija — tuva dabā pastāvošajam fona līmenim.

1.2. Īss saturs izklāsts

Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāns ir dokuments, kas ietver ūdens vides stāvokļa analīzi, slodžu un ietekmju novērtējumu un tendenču izvērtējumu, ūdens lietotāju (sektoru) ekonomisko analīzi. Plānā definēti vides kvalitātes mērķi un sastādīta pasākumu programma mērķu sasniegšanai laika periodam līdz 2027. gadam. Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāns sastāv no 8 nodaļām, kurās ietverta informācija, kas prasīta Latvijas likumdošanā un Ūdens struktūrdirektīvā 2000/60/EK:

Ievads

I	Vispārīgs apgabala raksturojums
II	Slodžu un ietekmju analīze
III	Ūdens izmantošanas ekonomiskā nozīmība
IV	Ūdens izmantošanas tendenču novērtējums
V	Vides kvalitātes mērķi un izņēmumi
VI	Ūdens izmantošanas izmaksu segšanas un maksājumu sistēmas analīze
VII	Pasākumu programma
VIII	Sabiedrības loma baseinu apgabalu apsaimniekošanā

Plāns izstrādāts, ņemot vērā arī tā lasītāju dažādās intereses, zināšanas un vajadzības. Katras nodaļas sākumā izveidots īss kopsavilkums, kurā akcentētas būtiskākās tēmas un

problemātika. Lai atvieglotu informācijas uztveršanu, katrs kopsavilkums papildināts ar apkopojošu tabulu un grafisko materiālu. Plānam pievienoti 23 teksta pielikumi un 15 kartes.

Ievadā sniegts ieskats ūdens resursu apsaimniekošanā Latvijā, skaidrots upju baseinu apsaimniekošanas process un izklāstīta baseinu apsaimniekošanas plānu būtība un tapšanas norise.

I nodaļa. Vispārīgs apgabala raksturojums ietver 5 sadaļas:

1. Sociālekonomiskais raksturojums. Sadaļa ietver informāciju par administratīvo iedalījumu un iedzīvotājiem, iekšzemes kopproduktu, nozarēm un nodarbinātību. Raksturojumā uzsvērts, ka Gaujas baseina apgabals aizņem 13051km² jeb 20.2% no Latvijas teritorijas. Tajā pilnībā vai daļēji ietilpst 8 Latvijas administratīvie rajoni. Kopējais Gaujas baseina apgabala pastāvīgo iedzīvotāju skaits ir ap 250 tūkstošiem cilvēku un to izvietojums apgabala teritorijā ir ļoti nevienmērīgs. 54.8% no visiem apgabala iedzīvotājiem dzīvo laukos, pilsētu iedzīvotāji veido ap 45.2%. Lielākās apgabala apdzīvotās vietas ir Valmiera, Sigulda, Cēsis, Limbaži, Valka, Smiltene.

Gaujas baseina apgabals nodrošina ap 7.3% no valsts. Vidējais bezdarba līmenis ir aptuveni 6%. Tomēr bezdarba līmenis ir atšķirīgs apgabalā ietilpstošajos rajonos.

Pēc tautsaimniecības nozaru pievienotās vērtības Gaujas baseina apgabalā nozīmīgākās ir lauksaimniecība, apstrādes rūpniecība un pakalpojumu nozare, kas ir raksturīgi visai Latvijai kopumā.

2. Fiziogēogrāfiskais raksturojums. Sadaļā raksturots Gaujas baseina apgabala reljefs, klimats, hidroloģiskie rādītāji, ģeoloģiskā uzbūve, augsnes un dabas resursi. Šai apgabalā ietilpst Gaujas, Salacas un Rīgas jūras līčī ietekošo mazo upju baseini, kā arī Burtnieku ezers ar pietekām. Būtiska ietekme uz ūdens režīmu ir klimatam, reljefa dažādībai un mežainumam (~50%).

3. Ūdensobjektu raksturojums. Sadaļā aprakstīti principi kā tiek izdalītas ūdens resursu apsaimniekošanas pamatvienības – ūdensobjekti un uzsvērtā ūdeņu tipoloģijas nozīme vides kvalitātes stāvokļa novērtēšanā un mērķu izvirzīšanā. Gaujas baseina apgabalā ir izdalīti 44 dabīgie upju ūdensobjekti, 35 ezeru ūdensobjekti un 2 stipri pārveidoti virszemes ūdensobjekti, kā arī 1 pārejas un 1 piekrastes ūdensobjekts. Pazemes ūdeņu racionālai apsaimniekošanai tiek izdalīti pazemes ūdensobjekti. Gaujas baseina apgabalā saldūdeņu horizonti ir apvienoti 5 pazemes ūdensobjektos: Q, D4, D5, D6 un P.

4. Aizsargājamās teritorijas. Saskaņā ar Direktīvas 2000/60/EK prasībām upju baseinu apsaimniekošanas plānos īpaši jāizdala aizsargājamās teritorijas. Direktīvas 2000/60/EK izpratnē par aizsargājamām teritorijām tiek uzskatītas dzeramā ūdens ņemšanas vietas, prioritārie zivju ūdeņi, peldvietas, īpaši jutīgās nitrātu teritorijas, notekūdeņu īpaši jutīgās teritorijas, kā arī īpaši aizsargājamās dabas teritorijas. Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūras interneta mājas lapā ir pieejams šo teritoriju reģistrs.

5. Ūdeņu monitorings, ūdensobjektu kvalitātes vērtējums. Sadaļā sniegta informācija par ūdens kvalitātes monitoringu – parametriem, kas tiek mērīti, biežumu, monitoringa vietām, kā arī rezultātu vērtēšanu. Uz plāna izstrādes brīdī Gaujas baseina apgabalā noteiktas 47 virszemes ūdens kvalitātes monitoringa stacijas upju ūdensobjektos un stipri pārveidotajos ūdensobjektos, 36 monitoringa stacijas ezeru ūdensobjektos, kā arī 12 hidroloģiskā monitoringa stacijas. Atbilstoši monitoringa rezultātiem, 12 no 27 apsekotajiem upju ūdensobjektiem / SPŪO un 10 no 16 ezeru ūdensobjektiem neatbilst labai kvalitātei / potenciālam. Ļoti slikta ekoloģiskā kvalitāte ir 2 ūdensobjektos, slikta 9 ūdensobjektos. Virszemes ūdensobjektu ķīmiskā kvalitāte ir laba. Pazemes ūdensobjektu

kvantitatīvais stāvoklis un ķīmiskā kvalitāte ir labi. Pārejas ūdensobjekta ekoloģiskā kvalitāte ir vidēja, piekrastes F ūdensobjekta ekoloģiskā kvalitāte ir slikta, bet ķīmiskā kvalitāte abiem - laba. Atsevišķos gadījumos reģistrēti īpaši aizsargājamām teritorijām noteikto robežlielumu pārsniegumi.

II nodaļa. Slodžu un ietekmju analīze.

1. Punktveida piesārņojuma slodzes analīze. Sadaļā analizēta piesārņojuma slodze, ko rada komunālie un ražošanas notekūdeņi, piesārņotās vietas un noplūdes avāriju gadījumos. Analizēti dati par ~ 10 gadiem (no 1998 līdz 2007) gadam izmantojot Valsts statistikas pārskata "Nr.2 – Ūdens" datus, datubāzes „Naftas bāzes un degvielas uzpildes stacijas” un „Piesārņotas un potenciāli piesārņotas vietas” dati. Secināts, ka Gaujas baseina apgabalā būtiska punktveida piesārņojuma slodze ir 5 virszemes ūdensobjektos.

2. Izklīdētā piesārņojuma slodzes analīze. Izklīdētā piesārņojuma slodze iedalāma 2 veidos – fona (izskalojas no meža augsnēm) un antropogēnā (nonāk virszemes un pazemes ūdeņos no lauksaimniecības zemēm, urbānām teritorijām, atmosfēras (piesārņojums), mežistrādes areāliem u.c.). Izklīdētā antropogēnā piesārņojuma slodze ir būtiska 7 Gaujas baseina apgabala ūdensobjektos fosfora noteces dēļ.

3. Pārrobežu piesārņojuma slodzes analīze. Sadaļā analizēta pārrobežu piesārņojuma slodze un secināts, ka pavisam neliela Gaujas baseina apgabala daļa iestiepjas Igaunijas teritorijā – Vaidavas upe tek caur Igauniju, Gauja nelielu gabalu ir robežupe. Igaunijas pusē minētajos upju posmos ūdens kvalitātes monitoringu neveic, tāpēc nav precīzu datu par pārrobežu piesārņojumu. Pēc aplēsēm tikai 2 no 46 upju ūdensobjektiem (G307 *Ramata* un G312 *Rūja*) un vienā ezeru ūdensobjektā (E205 *Muratu ezers*) nonāk pārrobežu piesārņojums no Igaunijas. Ūdensobjekta G312 *Rūja* kvalitāte novērtēta kā vidēja, bet E205 *Muratu ezers* un G307 *Ramata* kvalitāte – kā laba.

4. Ūdeņu kvantitatīvo stāvokli ietekmējošo slodžu novērtējums. Sadaļā analizētas ūdens (virszemes un pazemes) kvantitatīvā stāvokļa izmaiņas 10 gadu garumā, novērtētas ūdens lietošanas tendences un slodzes būtiskums. Secināts, ka Gaujas baseina apgabalā ūdens ņemšana no virszemes un pazemes ūdeņiem nerada būtisku slodzi.

5. Morfoloģiskās slodzes analīze. Cilvēka veiktas fizikālās izmaiņas (hidromorfoloģiskie pārveidojumi) ūdenstecēs un ūdenstilpēs ir nepieciešamas, lai nodrošinātu atsevišķu saimnieciskās darbības veidu funkcionēšanu. Tai pat laikā, tādas izmaiņas kā regulāra gultnes padziļināšana (ostā), ūdens līmeņa svārstības, aizsprosti (HES), iztaisnotas upju gultnes un izveidoti krastu uzbērumi (polderi un upju regulējumi) rada būtisku ietekmi uz bioloģisko daudzveidību un hidroloģisko režīmu. Atsevišķos gadījumos, kad saimnieciskās darbības veids ir ekonomiski nozīmīgs tautsaimniecībā, tiek vērtēts, vai ūdensobjektiem, kur veikti būtiski morfoloģiskie pārveidojumi jāpiešķir stipri pārveidota ūdensobjekta statuss. (Jāsasniez laba fizikāli ķīmiskā kvalitāte, bet ir mazāk stingri bioloģiskās kvalitātes mērķi). Gaujas baseina apgabalā atrodas 43 mazās HES, 2 ostas, 7 polderi, 20 ūdensobjektos ir regulētas mazās upes. Būtiska morfoloģiskā slodze Gaujas baseina apgabalā pastāv 12 upju ūdensobjektos (26 %), no tiem sakarā ar lielo morfoloģiskās slodzes nozīmi 2 upju ūdensobjekti ir novērtēti kā stipri pārveidoti ūdensobjekti.

6. Cita veida ietekmes. Sadaļā raksturots plūdu risks Gaujas baseina apgabalā. Atzīts, ka 11 virszemes ūdensobjekti var tikt apdraudēti plūdu gadījumā.

III nodaļa. Ūdens izmantošanas ekonomiskā nozīmība.

Nodaļu veido 6 sadaļas, kurās analizēti sektori, kuri Gaujas baseina apgabalā rada būtiskāko slodzi uz ūdeņiem. Sektori analizēti ne vien kā „slodzes radītājs”, bet arī to ekonomiskā un sociālā nozīmība teritorijā. Būtiskākie sektori Gaujas baseina apgabalā:

1. komunālais sektors (mājsaimniecības) – punktveida un izkliedētais piesārņojums (notekūdeņu radītājs piesārņojums ar biogēnām vielām),
2. lauksaimniecība – punktveida un izkliedētais piesārņojums (biogēno vielu notece no lauksaimniecības zemēm, kūstmēslu krātuvēm),
3. mežsaimniecība – izkliedētais piesārņojums (biogēno vielu notece dēļ kailcirtēm un melioratīvajām darbībām),
4. apstrādes rūpniecība – punktveida piesārņojums (notekūdeņu radītājs piesārņojums ar biogēnām un bīstamām vielām),
5. hidroelektrostacijas – hidromorfoloģiskā slodze,
6. osta – hidromorfoloģiskā slodze.

IV nodaļa. Ūdens izmantošanas tendences un riska vērtējums.

Izvērtējot vai ūdensobjekts sasniegs izvirzītos kvalitātes mērķus līdz 2015. gadam tiek ņemta vērā slodžu, ietekmju analīze, pašreizējā ūdens kvalitāte, kā arī modelēti nākotnes iespējamie attīstības scenāriji attiecībā uz dabiskajām izmaiņām un sociāli ekonomiskajām norisēm.

1.– 6. Pirmajās sešās sadaļās izstrādāti attīstības scenāriji sektoriem, kuri rada būtiskāko slodzi Gaujas baseina apgabalā.

7. Riska vērtējums. Sadaļā izvērtēts, ka realizējot vienīgi pamata pasākumus Gaujas baseina apgabalā risks nesasniegt labu ūdens kvalitāti līdz 2015. gadam pastāv 14 upju ūdensobjektos (30%) un 8 ezeru ūdensobjektos (23%) galvenokārt biogēno elementu piesārņojuma, kā arī morfoloģisko pārveidojumu dēļ. Šajos ūdensobjektos (arī augšteces) dažādu slodžu samazināšanai būtu nepieciešams veikt vienu vai vairākus papildu pasākumus

V nodaļa. Vides kvalitātes mērķi un izņēmumi.

1. Vides kvalitātes mērķi un to noteikšanas pamatojums. Virszemes ūdensobjektos ir jāsasniedz laba ekoloģiskā kvalitāte, vai arī jānodrošina esošās kvalitātes nepasliktināšanās. Stipri pārveidotajiem ūdensobjektiem ir jāsasniedz labs / augstākais iespējamais ekoloģiskais potenciāls, bet pazemes ūdeņiem jāsasniedz laba ķīmiskā ūdens kvalitāte. Balstoties uz monitoringa datiem un īpaši izstrādātas metodikas (gadījumos, kad nav vai ir nepietiekami monitoringa dati) ir izvirzīti vides kvalitātes mērķi.

2. Upju ūdensobjekti, Stipri pārveidoti ūdensobjekti. Gaujas baseina apgabalā pirmajā plānošanas periodā noteiktie sākotnējie vides kvalitātes mērķi paredz labas ekoloģiskās kvalitātes vai potenciāla sasniegšanu vai saglabāšanu 42 upju ūdensobjektos, bet augstas ekoloģiskās kvalitātes vai potenciāla saglabāšana nepieciešama četros upju ūdensobjektos.

3. Ezeru ūdensobjekti, Stipri pārveidoti ūdensobjekti. Gaujas baseina apgabalā pirmajā plānošanas periodā noteiktie sākotnējie vides kvalitātes mērķi paredz labas ekoloģiskās kvalitātes vai potenciāla sasniegšanu vai saglabāšanu 34 ezeru un Stipri pārveidotos ūdensobjektos, bet augstas kvalitātes mērķis izvirzīts 1 ezera ūdensobjektam.

4. Virszemes ūdensobjektu ķīmiskās kvalitātes mērķi. Visos Gaujas baseina apgabala ūdensobjektos ir jāsasniegta laba ķīmiskā kvalitāte.

5. Pārejas ūdensobjekta kvalitātes mērķi. Šobrīd piekrastes un pārejas ūdensobjektiem diviem parametriem (vasaras hlorofila *a* koncentrācija ūdenī (mg/m³) un vasaras Seki

caurredzamība (m)) definētas nepieciešamās vērtību izmaiņas kvalitātes mērķu sasniegšanai. Piekrastes ūdensobjektu ķīmiskā kvalitāte Gaujas baseina apgabalā ir vērtējama kā laba, līdz ar to kā ķīmiskās kvalitātes mērķis tiek izvirzīta esošās kvalitātes nepasliktināšanās.

6. Pazemes ūdensobjektu kvalitātes mērķi. Gaujas baseina apgabala pazemes ūdensobjektiem izvirzīts mērķis nepasliktināt esošo labo pazemes ūdeņu kvalitāti un kvantitatīvo stāvokli.

7. Izņēmumi vides kvalitātes mērķu sasniegšanā. Ja ūdensobjektā līdz 2015. gadam tehnisku, ekonomisku vai dabisku apstākļu dēļ nav iespējams sasniegt izvirzīto kvalitātes mērķi, šim ūdensobjektam tiek piemērots izņēmums kvalitātes mērķa sasniegšanai. Gaujas baseina apgabalā 4 upju ūdensobjektiem un 1 ezera ūdensobjektam ir piemērots termiņa izņēmums uz laika periodu līdz 2021. gadam un 4 ezeru ūdensobjektiem līdz 2027. gadam.

VI Ūdens izmantošanas izmaksu segšanas un maksājumu sistēmas analīze.

1. Ūdens izmantošanas izmaksu segšanas un maksājumu sistēmas analīze. Līdz ar 2010. gada 1. janvāri saskaņā ar Direktīvas 2000/60/EK prasībām jāstājas spēkā jaunajai Cenu politikai ūdens resursu izmantošanas jomā. Tādēļ būtiski pielietot izmaksu segšanas principu (t.sk. vides un resursu izmaksu segšanu), dažādu ūdens izmantošanas veidu atbilstoša ieguldījuma nodrošināšana ūdens pakalpojumu izmaksās (balstoties uz ūdens izmantošanas ekonomisko analīzi un „piesārņotājs maksā” principu) un cenu politiku, kas stimulē ūdens resursu racionālu izmantošanu. Sadaļā analizēti centralizētie ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumi, individuālie ūdensapgādes un kanalizācijas pakalpojumi un ūdens izmantošana hidroelektroenerģijas ražošanai.

2. Novērtējums par ūdens izmantotāju adekvāto ieguldījumu ūdens izmantošanas izmaksu segšanā. Sadaļā apskatīti citi no slodžu viedokļa nozīmīgi ūdens izmantošanas veidi Gaujas baseina apgabalā ir lauksaimniecība, mežsaimniecība, osta un pretplūdu hidrotehniskās būves.

3. Priekšlikumi ūdens izmantošanas izmaksu segšanas un ūdens maksājumu sistēmas uzlabošanai. Uzliekot visiem sektoriem par pienākumu pasākumu īstenošanu to darbības dēļ izraisītās slodzes uz ūdeņiem mazināšanai, tiktu sekmēts katra sektora adekvāts ieguldījums vides izmaksu segšanā saskaņā ar „piesārņotājs maksā” principu.

Otrs veids kā nodrošināt, lai ūdens izmantotāji dotu pienācīgu ieguldījumu izmaksu segšanā un kvalitātes mērķu sasniegšanā, ir piemērot politikas ekonomiskos instrumentus (piemēram, nodokļus vai maksājumus saistībā ar radīto slodzi vai kaitējumu ūdens videi). Sadaļā izteikti arī priekšlikumi par komunikācijas pasākumu nozīmi izmaksu segšanas uzlabošanā un taupīgas resursu izmantošanas veicināšanā.

VII Pasākumu programma.

Pasākumu programmā iekļautie pasākumi paredzēti vides kvalitātes mērķu sasniegšanai, kas būs jāievieš dažādās tautsaimniecības nozarēs. Pasākumu realizācija jāuzsāk trīs gadu laikā kopš programmas stāšanās spēkā (t.i., līdz 2012. gada 22. decembrim). Programmā iekļauti pamata un papildu pasākumi, kuru īstenošanai nepieciešami finansiāli līdzekļi, kas tādējādi skar vietējās pašvaldības, uzņēmējus, lauksaimniekus, mežsaimniekus un vietējo sabiedrību. Pamata pasākumi nodrošina ūdens apsaimniekošanas un aizsardzības politiku regulējošo ES direktīvu, kā arī Latvijas likumu un saistošo noteikumu ieviešanu, nosakot prasību minimumu. Papildu pasākumi nodrošina vides kvalitātes mērķu sasniegšanu, ja to nevar paveikt ar pamata pasākumu palīdzību.

1. Pamata pasākumi. Sadaļā raksturoti pamata pasākumi, kas izriet no Latvijas normatīvajos aktos pārņemto 11 direktīvu nosacījumiem, tādējādi nodrošinot ūdeņu un sugu un biotopu aizsardzību, piesārņojuma samazināšanu un kontroli. Identificēti pamata pasākumi, lai

nodrošinātu ūdens izmantošanas izmaksu segšanas un „piesārņotājs maksā” principu īstenošanu, prasību izpildi dzeramā ūdens ieguvei izmantotiem ūdeņiem, prasību izpildi ūdens ieguves un līmeņa uzstādīšanas kontrolei, prasību izpildi piesārņojošo vielu izplūžu kontrolei, prasību izpildi tiešām izplūdēm pazemes ūdeņos, prasību izpildi attiecībā uz prioritārajām vielām, prasību izpildi nejaušu negadījumu dēļ radušos piesārņojuma novēršanai vai samazināšanai un prasību izpildi jūras ūdeņu piesārņojuma palielināšanās novēršanai.

2. Papildus pasākumi vides kvalitātes mērķu sasniegšanai. Viena no būtiskākajām Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna sadaļām, kurā raksturoti un definēti papildus pasākumi gan nacionālā mērogā, gan ūdensobjektu (attiecīgi pagastu un uzņēmumu) līmenī lauksaimniecības, mežsaimniecības, komunālajam sektoram. Paredzēti pasākumi arī hidromorfoloģisko slodžu samazināšanai un izveidots kopsavilkums par pasākumiem ūdensobjektiem, kuriem piemēroti izņēmumi.

3. Priekšlikumi par papildus pasākumu finansējuma avotiem. Tā kā speciāls finansējums pasākumu programmas ieviešanai nav paredzēts, plānojot sektoriem paredzētos cita veida finansiālos atbalstus (gan nacionālos, gan ES) būtu nepieciešams ņemt vērā arī ūdens kvalitātes mērķus un to sasniegšanai nepieciešamos papildus pasākumus, piemēram, ieviešot papildus vērtēšanas kritērijus vai finansiālā atbalsta saņemšanas nosacījumus projektiem, kas pretendē uz finansējuma saņemšanu.

Sadaļā apskatīti iespējamie finansējuma avoti komunālajam sektoram, lauksaimniecības nozarei, mežsaimniecības nozarei, hidroenerģētikas, navigācijas un hidrotehnikas sektoriem.

4. Informācija par citiem plāniem un programmām Gaujas baseina apgabalā. Sadaļā apkopoti dati par Gaujas baseina apgabalā izstrādātiem, apstiprinātiem un realizētiem plāniem un programmām, kas saistīti ar ūdens apsaimniekošanu.

VIII LVĢMA un Konsultatīvo padomju loma upju baseinu apgabalu apsaimniekošanā

1. Konsultatīvās padomes sastāvs un funkcijas. Sadaļā aprakstītas Konsultatīvās padomes sastāvs, funkcijas, tiesības un pienākumi Gaujas baseina apgabala Konsultatīvajā padomē darbojās 15 dažādu jomu un nozaru pārstāvji.

2. Sabiedriskās apspriešanas pasākumi un konsultācijas. Sadaļa atrodas izstrādes stadijā un tiks pabeigta pēc 22.06.2009., kad būs beidzies sabiedriskās apspriešanas process.

1.3. Saistība ar citiem plānošanas dokumentiem

Izstrādātais Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna projekts ir saistīts ar vairākiem Eiropas Savienības un nacionālā līmeņa plānošanas dokumentiem. Nozīmīgākais no Eiropas Savienības politikas dokumentiem ir Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (Ūdens struktūrdirektīva). Plānošanas dokumenta pasākumu sadaļā ir ņemtas vērā arī citu direktīvu nosacījumi, un tādējādi arī virkne Latvijas Republikas normatīvo aktu nosacījumu.

Svarīgākie politikas plānošanas dokumenti, kas tieši skata ūdens apsaimniekošanas jautājumus:

- **Nacionālais vides politikas plāns 2004. – 2008. gadam**, kurā sniegts vides komponentu raksturojums, minētas būtiskākās problēmas un vides politikas mērķi. Plāns nosaka mērķus un paredz rīcības praktiski visās vides aizsardzības jomās, t.sk., gaisa, ūdeņu, augšņu un bioloģiskās daudzveidības aizsargāšanā. Izstrādes noslēguma stadijā ir **Vides politikas pamatnostādnes 2009. – 2015. gadam**, kurā arī ir paredzētas rīcības ūdens kvalitātes uzlabošanai, turklāt pirmais rīcības virziens ir visu 4 upju baseinu

apsaimniekošanas plānu izstrāde, nosakot katram ūdensobjektam sasniedzamos vides kvalitātes mērķus un nodrošināt pasākumu programmu izstrādi šo mērķu sasniegšanai.

- *Plūdu riska novērtēšanas un pārvaldības nacionālās programmas 2008.-2015.gadam* (apstiprināta ar MK 2007.gada 20.decembra rīkojumu Nr.830) mērķis ir izveidot tādu ūdeņu aizsardzības sistēmu, kas sekmētu plūdu ietekmes samazināšanu, kā arī tādu plūdu radītu apdraudējumu izvērtēšanas un pārvaldības sistēmu, lai mazinātu ar Kopienā notikušiem plūdiem saistītu nelabvēlīgo ietekmi uz cilvēku veselību, vidi, kultūras mantojumu un saimniecisko darbību.
- *Rīcības programmas prioritāro zivju ūdeņu un peldūdeņu piesārņojuma samazināšanai un kvalitātes nodrošināšanai* (apstiprināta ar MK 13.04.2004. rīkojumu Nr.232) mērķis ir samazināt prioritāro zivju ūdeņu un peldūdeņu piesārņojumu un nodrošināt to kvalitātes atbilstību normatīvajos aktos noteiktajām prasībām.
- *Rīcības programmas komunālo notekūdeņu un bīstamo vielu radītā virszemes ūdeņu piesārņojuma samazināšanai* (apstiprināta ar MK 31.03.2004. rīkojumu Nr.81) mērķis ir sasniegt virszemes ūdeņu labu kvalitāti, novēršot to tālāku piesārņošanu un pakāpeniski samazinot esošo piesārņojumu, ko rada komunālo notekūdeņu un ļoti bīstamo un bīstamo vielu emisijas.
- Rīcības programmas īpaši jutīgām teritorijām, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības ūdens un augsnes aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem (apstiprināta ar MK 18.03.2004. rīkojumu Nr.163) mērķis ir samazināt un novērst tālāku ūdens un augsnes piesārņojumu ar nitrātiem, kuri cēlušies no lauksaimnieciskās darbības.

II VIDES PĀRSKATA SAGATAVOŠANAS PROCEDŪRA

Vides pārskats ir sagatavots saskaņā ar saskaņā ar likumu par „Ietekmes uz vidi novērtējumu” un Ministru kabineta 23.03.2004. noteikumiem Nr. 157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”.

Saskaņā ar likuma “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” mērķi, stratēģiskajam novērtējumam, kas veicams pirms galīgā lēmuma par plānošanas dokumenta apstiprināšanu pieņemšanas, ir jānodrošina, ka novērtēšanas gaitā iegūtā informācija sekmēs tāda plānošanas dokumenta pieņemšanu, kura īstenošanas rezultātā nelabvēlīgā ietekme uz vidi būs novērsta vai iespējami samazināta. Līdz ar to, pirmkārt, nepieciešamība veikt plānošanas dokumentu stratēģisko novērtējumu izriet no piesardzības principa, kas paredz negatīvo ietekmju izvērtēšanu vēl pirms galīgā lēmuma pieņemšanas.

Stratēģiskā ietekme uz vidi novērtējums – turpmāk tekstā SIVN – tiek veikts, lai novērtētu, novērstu vai samazinātu plānošanas dokumenta iespējamo nelabvēlīgo ietekmi uz vidi – plānošanas dokumenta īstenošanas izraisītas tiešas vai netiešas pārmaiņas vidē, kuras ietekmē vai var ietekmēt cilvēku, viņa veselību un drošību, kā arī bioloģisko daudzveidību, augsni, gaisu, ūdeni, klimatu, ainavu, materiālās vērtības, kultūras un dabas mantojumu, jo sevišķi īpaši aizsargājamās dabas teritorijas, un visu minēto jomu mijiedarbību.

SIVN izstrāde ir vērsta uz vides aspektu integrāciju plānošanas dokumentā, nodrošinot, ka Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna izstrādes procesā iespējamā ietekme uz vidi, kas sagaidāma saistībā ar Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna īstenošanu, tiek savlaicīgi identificēta un noteikta, kā arī ņemta vērā, apstiprinot un ieviešot plānošanas dokumentu. Tāpēc svarīga nozīme ir ciešā plānošanas dokumenta un SIVN izstrādātāju sadarbība.

2.1. SIVN veikšanai lietoto galveno pamatprincipu un metožu apraksts

SIVN izstrādē tika izmantoti šādi vides politikas veidošanas un ieviešanas pamatprincipi:

- piesardzības princips – ir pieļaujams ierobežot vai aizliegt darbību vai pasākumu, kurš var ietekmēt vidi vai cilvēku veselību, bet kura ietekme nav pietiekami izvērtēta vai zinātniski pierādīta, ja aizliegums ir samērīgs līdzeklis, lai nodrošinātu vides vai cilvēku veselības aizsardzību.
- novēršanas princips – persona, cik iespējams, novērš piesārņojuma un citu videi vai cilvēku veselībai kaitīgu ietekmju rašanos, bet, ja tas nav iespējams, novērš to izplatīšanos un negatīvās sekas
- ilgtspējības princips – esošajām un nākamajām paaudzēm nodrošina kvalitatīvu vidi, līdzsvarotu ekonomisko attīstību, racionālu dabas, cilvēku un materiālo resursu izmantošanu, kā arī dabas un kultūras mantojuma saglabāšanu
- atklātības princips – sabiedrība tiek informēta par plānošanas dokumenta pieejamību un iespēju izteikt savu viedokli;

SIVN procesā tika izmantotas šādas **metodes**:

- informācijas analīze – tika analizēti Gaujas upju baseina apgabala plāns un tā pielikumi, attiecīgie normatīvie akti, vides politikas plānošanas dokumenti, ūdens kvalitātes monitoringa dati un cita pieejamā informācija;

- diskusijas un konsultācijas – tikšanās ar plāna izstrādes ekspertiem, lai pārrunātu SIVN rezultātus, kā arī sadarbojoties ar valsts institūcijām – Vides pārraudzības valsts biroju, Vides ministriju un citām institūcijām.
- sabiedriskā apspriešana.

Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējuma gaitā analizēti vides aspekti un problēmas Plānošanas dokumentā paredzēto pasākumu īstenošanas gadījumā. Pamatojoties uz definētajām vides problēmām un ņemot vērā Latvijā definētos vides aizsardzības mērķus, tika izvērtētas Plānošanas dokumenta īstenošanas iespējamās ietekmes uz vidi un sagatavots Vides pārskata projekts.

Stratēģiskā ietekmes uz vidi novērtējumā izmantota kombinētās metodes – vides mērķu metode, ietekmes novērtējuma metode un vides stāvokļa novērtējuma metode. Izvērtējumā tiek ņemti vērā gan Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna projektā iekļautie vides kvalitātes mērķi, gan arī pasākumi, kas paredzēti šo mērķu sasniegšanai.

Nākamais solis Vides pārskata galīgās versijas izstrādei būs Vides pārskata projekta nodošana sabiedriskajai apspriešanai, vienlaicīgi iesniedzot to Vides pārraudzības valsts biroja noteiktajām institūcijām un organizācijām atzinuma sniegšanai. Pamatojoties uz sabiedriskās apspriešanas gaitā saņemtajiem ieteikumiem, komentāriem un aizrādījumiem, Vides pārskata projekts tiks pilnveidots, veicot tajā atbilstošus labojumus un papildinājumus, un tiks izstrādāta Vides pārskata galīgā versija.

2.2. Iesaistītās institūcijas

Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna izstrādātājs ir V/A „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūra”. Šis Plānošanas dokuments līdz 2009. gada 22. decembrim tiks apstiprināts ar Ministru Kabineta rīkojumu.

Saskaņā ar 2004. gada 23. marta MK not. Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” 9.punktā noteikto, Vides pārskata izstrādātājs konsultējas ar Vides pārraudzības valsts biroju par institūcijām un organizācijām, kurām nosūtīt plānošanas dokumenta un vides pārskata projektu, lai saņemtu priekšlikumus un komentārus par iespējamo pārrobežu ietekmi un par paredzētajiem kompensēšanas pasākumiem, ja tādi nosakāmi saskaņā ar likumu „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”.

Tā kā Gaujas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāna izstrādātājiem ir regulāra sadarbība ar Lietuvas atbildīgajām institūcijām, tad SIVN izstrādes procesā papildus konsultācijas nav veiktas.

Plānošanas dokumentā nav paredzētas darbības, kuru īstenošana varētu radīt tiešu negatīvu ietekmi uz Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju tīklā *Natura 2000* ietvertajām teritorijām.

Vides pārraudzības valsts biroja 2009. gada 15. jūnija vēstulē Nr.7-02/965 ietverts norādījums Plānošanas dokumenta Vides pārskata projektu nosūtīt šādām institūcijām un organizācijām komentāru un priekšlikumu saņemšanai:

- LR Zemkopības ministrijai;
- LR Satiksmes ministrijai;
- LR Ekonomikas ministrijai;
- LR Veselības ministrijai;
- LR Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijai;

- Latvijas Pašvaldību savienībai.

2009.gada 9. jūnijā tiks uzsākta Vides pārskata sabiedriskās apspriešanas procedūra. Vides pārskata projekts tiks ievietots LVĢMA un Vides ministrijas interneta mājas lapās (www.lvgma.gov.lv, www.vidm.gov.lv). Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna projekts bija pieejams LVĢMA mājas lapā, arī Vides ministrijas interneta mājas lapā tika iekļauta saite uz šo Plānošanas dokumentu. Paziņojums par sabiedriskās apspriešanas norisi ievietots LVĢMA interneta mājas lapā, Vides ministrijas interneta mājas lapā, nodots publicēšanai Vides pārraudzības valsts biroja interneta mājas lapā, kā arī publicēts laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”.

Plānošanas dokumenta – Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāns – Vides pārskata sabiedriskā apspriešana notiks laika posmā no 2009. gada 9. maija līdz 2009. gada 20. jūlijam. 2009. gada 16. jūnijā tiks organizēta Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna Vides pārskata projekta sabiedriskās apspriešanas sanāksme.

2.3. Sabiedrības līdzdalība un rezultāti

Šī sadaļa tiks papildināta pēc sabiedriskās apspriešanas noslēgšanās.

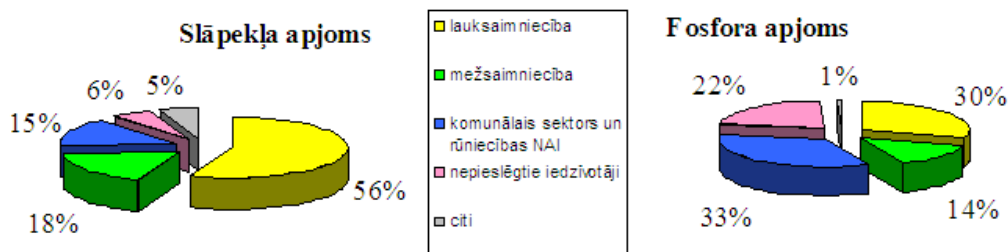
III ESOŠĀ VIDES STĀVOKĻA APRAKSTS UN IESPĒJAMĀS IZMAIŅAS, JA PLĀNOŠANAS DOKUMENTS NETIKTU ĪSTENOTS

Vielu notece vidē ir dabīgs process, un dabiskas izcelsmes vielu noteci labai raksturīgās koncentrācijas dēvē par fona jeb dabisko piesārņojumu. Kopumā no Gaujas baseina apgabalā radušās fosfora slodzes ceturtdaļa – 25% ir dabiskas izcelsmes, un vairāk kā puse no radušās slāpekļa slodzes – 53% ir dabiskas izcelsmes. Tas nozīmē, ka lielākā vērība biogēno elementu samazināšanā Gaujas baseina apgabalā jāpievērš fosfora apjomam, jo īpaši vietās, kur kvalitāte ir sliktā tieši dēļ fosfora koncentrācijas ūdenī, tomēr slāpekļa samazināšana varētu sagādāt lielākas grūtības sakarā ar lielo dabiskās noteces ietekmi.

Gaujas baseina apgabalā pastāv daudzi slodžu veidi, kas ietekmē gan ūdeņu fizikāli ķīmisko, gan ekoloģisko stāvokli. Visbūtiskāko ietekmi uz ūdeņu kvalitāti rada punktveida un izkliedētais piesārņojums, proti, nepietiekami attīrītu notekūdeņu novadīšana dabiskajās ūdenstilpnēs un ūdenstecēs, kā arī uzkrāto fosfora un slāpekļa savienojumu izskalošanās no lauksaimniecības/ mežsaimniecības teritorijām, rada ūdens eitrofikāciju, kas tādējādi negatīvi ietekmē zivju resursus un samazina arī bioloģisko daudzveidību. Savukārt, pazemes ūdeņus visvairāk ietekmē no piesārņotajām vietām nākošais piesārņojums, kam bieži vien ir vēsturiska izcelsme, piem., bijušo rūpnīcu atkritumu izgāztuvju teritorijas, padomju laiku armijas bāzes un poligoni u.c.

3.1. Piesārņojuma slodzes

Vislielāko ietekmi uz virszemes ūdeņu kvalitāti rada punktveida piesārņojuma avoti, kā arī no antropogēnā izkliedētā piesārņojuma avotiem nākošais kopējais fosfors un slāpekļis. Nozīmīgākie virszemes ūdeņu piesārņojuma avoti ar slāpekļa savienojumiem ir notece no mežu zemēm un aramzemēm, bet vislielāko apjomu ar fosfora savienojumiem vidē rada iedzīvotāju novadītie notekūdeņi (skat. 3.1. attēlu). Biogēno elementu – slāpekļa un fosfora – ietekme uz ūdeņiem novērojama gan iekšzemes ūdeņos, gan jūrā.

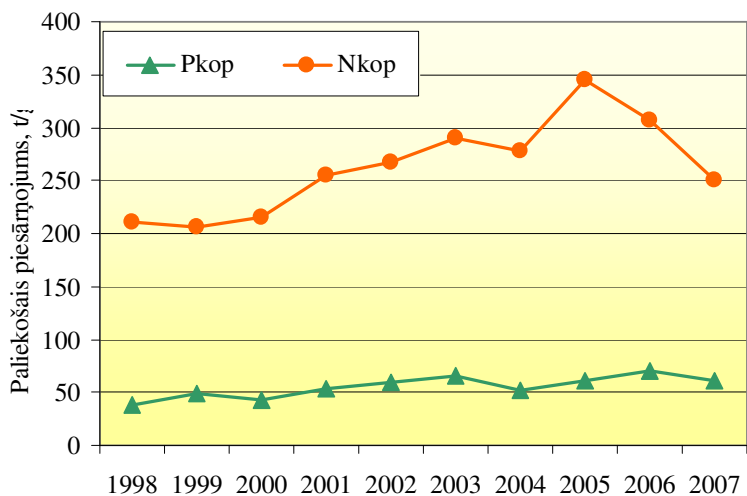

3.1. attēls. Antropogēni radītā slāpekļa un fosfora avotu sadalījums

3.1.1. Punktveida avotu radītais piesārņojums

Punktveida piesārņojums virszemes ūdeņos nonāk, galvenokārt, ar novadītajiem notekūdeņiem. Notekūdeņu radītā slodze ir būtiska tajos ūdensobjektos, kur izvietotas lielākās pilsētas (Valmiera, Cēsis, Līgatne, Sigulda u.c.), jo lielāko piesārņojumu pēc apjoma un piesārņojošo vielu koncentrācijas rada tieši komunālais sektors un tādas ražošanas nozares kā pārtikas produktu un dzērienu ražošana, tabakas izstrādājumu ražošana, koksnes un koka izstrādājumu ražošana, papīra un mēbeļu ražošana. Šajā posmā ūdens kvalitāte ir novērtēta kā vidēja. Lielāko pilsētu (Siguldas, Cēsu, Valmieras un Limbažu) attīrītajos notekūdeņos un notekūdeņu dūņās (Cēsis, Valmierā) arī konstatēti smagie metāli, kas gan pēc monitoringa datiem neietekmē ūdensobjektu ķīmisko kvalitāti.

Lai arī notekūdeņu apjoms Gaujas baseina apgabalā kopš 1998. gada samazinās, vidē novadītā slāpekļa un fosfora apjomi pieaug (skat. 3.2. attēlu). Ar notekūdeņiem virszemes ūdeņos tiek novadīti 34% baseina apgabalā antropogēni radušās fosfora slodzes un 15% antropogēni radušās slāpekļa slodzes (skat. 3.1. attēlu). Notekūdeņi rada būtisku ietekmi uz virszemes ūdeņiem 2 ūdensobjektos – iepriekš jau minētajā Gaujas posmā no Valmieras līdz Līgatnei.

3.2. attēls. Vidē nonākošais slāpekļa un fosfora apjoms, t/g

Pie punktveida avotiem vēl jāmin arī lauksaimniecības radītais piesārņojums no mēsļu krātuvēm lielo fermu tuvumā, tomēr pašā Plānošanas dokumentā šis aspekts nav pietiekami sīki analizēts.

Savukārt, pazemes ūdeņus vistiešāk ietekmē piesārņotās vietas, īpaši jāpiemin Inčukalna sērskābā gudrona dīķi, kas rada būtisku slodzi uz pazemes ūdeņu kvalitāti. Tie ir Rīgas naftas pārstrādes un smēreļļu rūpnīcas atkritumu izgāztuves, kas izvietoti smilts – grants karjeros bez nekādiem aizsargslāņiem, tādējādi piesārņojums infiltrācijas ceļā ir nonācis jau artēziskos ūdeņos 70 – 90 m dziļumā. Vēl Gaujas baseina apgabalā ir aptuveni 50 piesārņotas vietas, lielākoties tās ir naftas bāzes un degvielas uzpildes stacijas (36 piesārņotas vietas), kā arī cieta sadzīves atkritumu izgāztuves.

3.1.2. Izkliedēto avotu radītais piesārņojums

Izkliedētais piesārņojums vidē nonāk nevis vienā konkrētā punktā, bet no plašākas teritorijas, piemēram, lietus un sniega kušanas ūdeņiem notekot no apdzīvotām vietām, lauksaimniecības zemēm un ceļiem. Gaujas baseina apgabalā saskaņā ar modelēšanas rezultātiem lielākais antropogēni radītā slāpekļa un fosfora apjoms ūdeņos nonāk no lauksaimnieciskās darbības – attiecīgi 56% un 30%, kā arī lielu daļu fosfora rada centralizēti nesavāktie un neattīrītie notekūdeņi (22%) (skat. 3.1. attēlu). Tādējādi galvenā loma izkliedētā piesārņojuma samazināšanā būs labas saimniekošanas prakses ieviešana lauksaimniecības zemēs, kā arī turpmākā ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstība apdzīvotajās vietās (t.sk. centralizētās ūdensapgādes un kanalizācijas tīklu paplašināšana). Izkliedētā antropogēnā piesārņojuma slodze ir būtiska 7 Gaujas baseina apgabala ūdensobjektos antropogēni radītā fosfora apjoma dēļ.

Tomēr kā būtisks aspekts jāmin ne vien slāpekļa un fosfora noteču veidošanās lauksaimniecības un mežsaimniecības teritorijās, kas tālāk nonāk virszemes ūdeņos, bet arī

tās dabiskās teritorijas, kas darbojas kā dabiskas šo biogēno elementu attīrīšanas sistēmas, piemēram, purvi un mitrāji. Bieži vien nav novērtēta šo teritoriju nozīme ekoloģiskās kvalitātes saglabāšanā, ko būtu nepieciešams turpmāk vērtēt un pētīt detalizētāk.

3.2. Citas ietekmes

Pie citām ietekmēm minamas hidromorfoloģiskās izmaiņas un plūdu apdraudējums. Netieši ūdens kvalitāti var ietekmēt arī cilvēku izraisītās morfoloģiskās izmaiņas upēs un ezeros. Tādas izmaiņas kā regulāra gultnes padziļināšana (ostā), ūdens līmeņa svārstības, iztaisnotas upju gultnes un izveidoti krastu uzbērumi (polderi un upju regulējumi) rada būtisku ietekmi uz bioloģisko daudzveidību un hidroloģisko režīmu, hidroelektrostaciju aizsprosti ir šķērslis zivju populāciju izplatībai.

Gaujas baseina apgabalā atrodas 43 mazās HES, 2 ostas, 7 polderi, kā arī daudzos ūdensobjektos ir regulētas mazās upes. Kopumā morfoloģiskās izmaiņas ir tik būtiski ietekmējušas 2 upju, ka tie atzīti par stipri pārveidotiem ūdensobjektiem. Vēl 10 citos upju ūdensobjektos arī ir vērojama morfoloģisko izmaiņu lielā ietekme.

Viena no lielākajām problēmām ir šo morfoloģisko pārveidojumu ietekmes apmēru noteikšana, jo līdz šim Latvijā valstiskā mērogā nav izstrādāti kritēriji, kas ļautu definēt morfoloģisko pārveidojumu nozīmi.

Savukārt, plūdi var ietekmēt ne tikai ūdens kvalitāti, bet arī sekmēt morfoloģiskās izmaiņas, piem., ja teritorijas aizsardzībai tiek izveidotas aizsargātas sistēmas – polderi, krastu uzbērumi u.c. Gaujas baseina apgabalu ietekmē jūras uzplūdi, upju baseinu noteces un cilvēku darbības izraisīti plūdi. Jūras vētru uzplūdi vistiešāk ietekmē ietekošo upju grīvas un tām piegulošās teritorijas (Ādaži, Carnikava). Gandrīz visu Rīgas jūras līča piekrasti ietekmē krasta erozijas procesi (Saulkrasti – Skulte). Kā nozīmīgi jāmin plūdu draudi lēnajos Gaujas upes posmos, jo pavasara palu maksimālā pietece vairāk kā divas reizes pārsniedz vasaras – rudens plūdu caurplūdumus, maksimālie caurplūdumi un tiem atbilstošie ūdenslīmeņi Gaujā ir pie ieplūdes Gaujas – Mazā Baltezera kanālā. Arī Salacas baseinā plūdu apdraudējums skar vairāk kā 6000 ha lielu teritoriju – Burtņieka ezera apkārtni ar Rūju un Salacu. Cilvēku radītās plūdu apdraudētās teritorijas Gaujas baseina apgabalā saistās ar mazajiem HES un polderiem. Aizsprostu pārrāvuma gadījumā mazo HES kaskāde palielina plūdu risku, īpaši, kā tas ir uz Gaujas upes, kad viena otrai seko 9 mazās HES (ūdensobjektā G251 *Gauja*).

3.3. Ūdensobjektu ekoloģiskā kvalitāte un iespējamās izmaiņas

Ūdensobjektu ekoloģisko kvalitāti nosaka gan bioloģiskie (fitoplanktons, augstākie augi, zivis, u.c.), gan fizikāli ķīmiskie parametri, piemēram, skābekļa saturs ūdenī, bioķīmiskā skābekļa patēriņš BSP₅, kopējā slāpekļa un kopējā fosfora koncentrācijas u.c.

Saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likumu, ūdensobjekta kopējā ekoloģiskā kvalitāte tiek noteikta pēc sliktākā rādītāja. Gaujas baseina apgabalā kopš 2004. gada līdz 2007. gadam vērojamas lielas izmaiņas to ūdensobjektu skaitam, kuros bija laba vai augsta kvalitāte – ja 2004. gadā 64% ūdensobjektu bija laba vai augsta kvalitāte, tad attiecīgi nākamajos gados tie ir tikai 26%, 35% un 48%. Neatbilstību iemesls galvenokārt ir paaugstinātās fosfora, nitrātu un dažos gadījumos arī amonija slāpekļa koncentrācijas¹.

Saskaņā ar uz apsaimniekošanas plāna izstrādes brīdi pieejamajiem monitoringa datiem, gandrīz puse (12 no 27) apsekoto upju ūdensobjektu / SPŪO un aptuveni divas trešdaļas (10 no 16) ezeru ūdensobjektu neatbilst labai kvalitātei / potenciālam (skat. 3.3. attēlu). Visbiežākie labas kvalitātes neatbilstības cēloņi upju ūdensobjektiem ir augsta P_{kop} koncentrācija, reizēm arī N/NH₄ un N_{kop} koncentrācija. Ezeriem biežākie neatbilstības cēloņi ir augsta fitoplanktona biomasa un hlorofila *a* koncentrācija, lielā daļā gadījumu arī N_{kop} un

P_{kop} koncentrācija ūdenī. Visbiežāk kvalitāti ietekmē biogēno elementu notecē no lauksaimniecības un mežsaimniecības teritorijām, kā arī komunālo un individuālo notekūdeņi.

Ūdens pārrobežu pārnese izraisītais piesārņojums nerada tik lielu ietekmi uz saņemošo ūdeņu kvalitāti, lai būtu nozīmīgs – tā no Igaunijas ieplūstošie Gaujas ūdeņi uzrāda vidēju vai labu kvalitāti, un ienākošo biogēno vielu apjoms ir aptuveni 5-8% no visā baseina teritorijā radušās biogēno elementu noteces¹.

3.3.1. Upju ūdensobjekti

Gandrīz puse (45%) apsekoto upju ūdensobjektu Gaujas baseina apgabalā (12 no 27) neatbilst labai kvalitātei. Tajos visbiežākais vidējas, sliktas un ļoti sliktas kvalitātes cēlonis ir augsta P_{kop} koncentrācija, reizēm arī N/NH_4 un N_{kop} koncentrācija. Visbiežāk Gaujas baseina apgabalā vidēju, sliktu vai ļoti sliktu ūdens kvalitāti monitoringa dati uzrāda jūras piekrastē, vai pat visā upju posmā, piem., Gauja, Salaca. Pārējiem ūdensobjektiem, kuriem nav pieejami kvalitātes dati, kvalitāte balstās uz eksperta vērtējumu, un tādējādi kopumā no visiem 46 upju ūdensobjektiem 26 ūdensobjektu (57%) kvalitāte ir novērtēta kā laba vai augsta (skat. 3.3. attēlu).

Slikta ekoloģiskā kvalitāte ir 4 upju ūdensobjektos: Abuls (G220), Rīgas jūras līcis (G265), Aģe (G261SP) un Svētupe (G268). Vidēja ekoloģiskā kvalitāte ir 8 ūdensobjektos – Gaujā (G205, G209 un G215), Vijā (G229), Tulijā (G253), Pēterupē (G262), Salacā (G306) un Rūjā (G312).

No visiem 46 upju ūdensobjektiem tikai 5 ūdensobjektos vairāku parametru vērtības ir zem labas kvalitātes klases robežvērtībām, piem., N_{kop} un N/NH_4 ir vidējas kvalitātes robežās un P_{kop} ir sliktas kvalitātes robežās ūdensobjektā G261 SP Aģe. 3.1. tabulā parādīti kvalitātes kritēriji, pēc kuriem Gaujas baseina apgabala upju ūdensobjektos būtu laba/ augsta kvalitāte (attiecībā pret visu upju ūdensobjektu skaitu).

3.1. tabula. Kvalitātes parametri ar labu/ augstu kvalitāti upju ūdensobjektos

Parametrs	Ūdensobjekti ar labu/ augstu kvalitāti 2004. – 2007. g.	
	Skaitis	%
Vid. O_2	27	59
BSP_5	26	57
N/NH_4	24	52
N_{kop}	22	48
P_{kop}	19	41
Saprotības indekss	25	54

2006.-2008. gadā bīstamo un īpaši bīstamo vielu monitorings īstenots četros Gaujas baseina apgabala ūdensobjektos – uz Gaujas (G201 un G215), Tūlijas (G253) un Salacas (G303 SP) upēm. Dažkārt mērījumos ir pārsniegti robežlielumi svinam, dzīvsudrabam u.c. Tomēr tā kā laika periodā no 2003.-2007. gadam ir konstatēts tikai viens īpaši bīstamo un bīstamo vielu gada vidējās koncentrācijas robežlieluma pārsniegums (2006. gadā ūdensobjektā G215 *Gauja* dzīvsudrabam), upju ūdensobjektu ķīmiskā kvalitāte Gaujas baseina apgabalā ir novērtēta kā laba.

¹ Nacionālais ziņojums par vides stāvokli (2009)

http://www.meteo.lv/upload_file/GADA%20PARSKATI/Tematiskie_parskati/Nacionalais_zinojums_vides_stavoklis.pdf

3.3.2. Ezeru ūdensobjekti

Vairāk kā puse ezeru ūdensobjektu Gaujas baseina apgabalā neatbilst labai kvalitātei (skat. 3.3. attēlu), un visbiežākie vidējas, sliktas un ļoti sliktas ūdens kvalitātes cēloņi ezeros ir hlorofila *a* koncentrācija un fitoplanktona biomasa. Par ļoti sliktu ekoloģiskais stāvoklis atzīts Sārumezerā (E197) un Dūņezērā (E222). Slikta ekoloģiskā kvalitāte ir 5 ezeru ūdensobjektos – Burtnieku ezers (E225), Dzirnezers (E195), Vaidavas ezers (E202), Aijažu ezers (E215) un Limbažu Lielezers (E221). Jāatzīmē, ka Burtnieka ezerā visi vērtēšanā izmantotie parametri atbilst vidējai vai sliktākai kvalitātei, bet Dūņezērā visi (izņemot vienu – N_{kop}) mērītie parametri – ļoti sliktai kvalitātei.

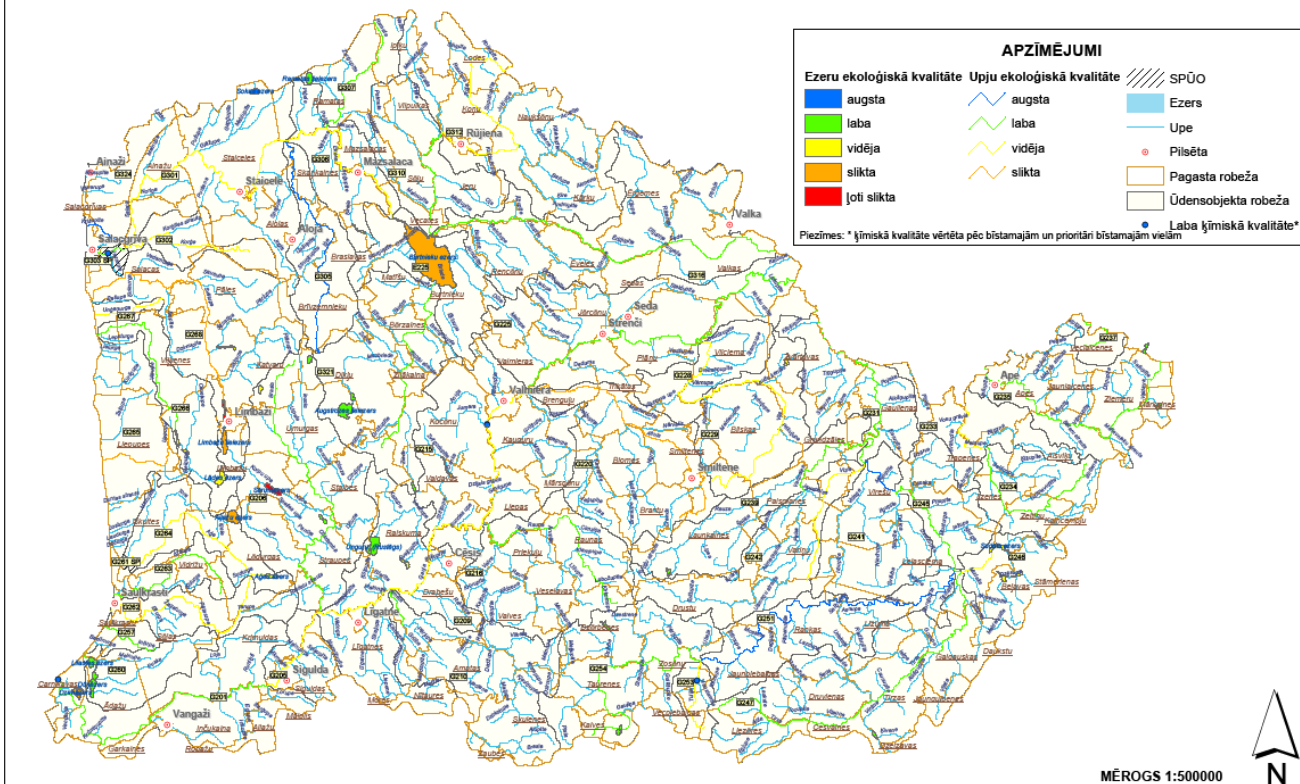
Kopumā no visiem 35 ezeru ūdensobjektiem 7 ūdensobjektos vairāku parametru vērtības ir zem labas kvalitātes klases robežvērtībām, piemēram, ūdensobjektā E222 *Dūņezers*. 3.2. tabulā parādīti kvalitātes kritēriji, pēc kuriem Gaujas baseina apgabala ezeru ūdensobjektos būtu laba/ augsta kvalitāte (attiecībā pret visu ezeru ūdensobjektu skaitu).

3.2. tabula. Kvalitātes parametri ar labu/ augstu kvalitāti ezeru ūdensobjektos

Parametrs	Ūdensobjekti ar labu/ augstu kvalitāti 2004. – 2007. g.	
	Skaitis	%
N_{kop}	6	17
P_{kop}	9	26
Seki disks	0	0
Hlorofils <i>a</i>	6	17
Fitoplanktons	3	9

Nevienu ezeru ūdensobjektā bīstamo un īpaši bīstamo vielu koncentrācijas mērījumi nav veikti.

Virszemes ūdensobjektu ekoloģiskā un ķīmiskā kvalitāte, SPŪO ekoloģiskais potenciāls un ķīmiskā kvalitāte

3.3. attēls. Gaujas baseina apgabala ūdensobjektu kvalitāte

3.3.3. Piekrastes un pārejas ūdensobjekti

Baltijas jūrai kā iekšzemes jūrai un jo īpaši Rīgas jūras līcim, kura dienvidu daļa ir pārejas ūdensobjekts, ir raksturīga ierobežota ūdens apmaiņa, relatīvi zems sāļums, neliels dziļums, plašs sateces baseins un liela saldūdens ietekme, kas kopā nosaka pārejas ūdensobjekta īpašo jutīgumu pret piesārņojumu. Tāpēc jūrā novadītās kaitīgās vielas saglabājas salīdzinoši ilgi, uzkrājoties ūdenī, nogulumos un dzīvajos organismos. Vislielāko ietekmi atstāj upju ūdeņu nestais piesārņojums.

Gaujas baseina apgabalā ietilpst viens piekrastes ūdensobjekts F un pārejas ūdensobjekts. Jāpiebilst, ka piekrastes un pārejas ūdensobjektu ekoloģiskās un ķīmiskās kvalitātes vērtējums ir provizorisks.

Kopējā pārejas ūdensobjekta *ekoloģiskā kvalitāte* ir vērtējama kā vidēja, to galvenokārt nosaka novērotās slāpekļa un fosfora koncentrācijas, kā arī novērotās Seki dziļuma vidējās vērtības un hlorofila *a* koncentrācijas. Savukārt, ūdensobjekta *ķīmiskā kvalitāte* atbilstoši eksperta slēdzienam ir vērtējama kā laba.

Piekrastes ūdensobjekta F *ekoloģiskā kvalitāte* vērtējama kā slikta, bet *ķīmiskā kvalitāte* kā laba (eksperta slēdziens). Slikto ekoloģisko kvalitāti lielā mērā nosaka ūdensobjekta izvietojums, jo no dienvidu puses to ietekmē pārejas ūdensobjekts, no kura Rīgas līča dienvidu daļas valdošās straumes ienes pārejas ūdeņus ar būtiski lielākām hlorofila un biogēnu koncentrācijām. Savukārt, ūdensobjekta F ziemeļu daļu spēcīgi ietekmē ūdeņi no Pērnavas līča pārrobežu pārnesei veidā.

3.3.4. Pazemes ūdensobjekti

Gaujas baseina apgabalā visi saldūdeņu horizonti ir apvienoti 5 pazemes ūdensobjektos: Q, D4, D5, D6 un P, no kuriem ūdensobjekti Q un D4 stiepjas pāri Gaujas baseina apgabala robežai – Q iestiepjas Daugavas baseina apgabala teritorijā, bet D4 – Daugavas, Lielupes un Ventas baseinu apgabalos.

Gaujas baseina apgabala pazemes ūdeņu kvantitatīvais stāvoklis ir vērtējams kā labs, un, lai gan vairāku ūdensgūtnu apkārtnē pastāv lokālas depresijas piltuves, to laukums ir neliels un ūdens horizonta līmeņa pazeminājums ir tikai 5-10 m.

Pazemes ūdensobjektu ķīmisko kvalitāti Gaujas baseina apgabalā var novērtēt kā labu, jo:

- nav konstatētas artēzisko ūdeņu ķīmiskā sastāva izmaiņu tendences,
- piesārņoti gruntsūdeņi konstatēti nelielos lokālos laukumos ap punktveida piesārņojuma avotiem, izkliedētajam piesārņojumam arī nav raksturīga reģionāla izplatība un tas ir koncentrēts pašos augšējos gruntsūdeņu slāņos.

3.3.5. Iespējamās izmaiņas, ja apsaimniekošanas plāns netiek īstenots

Gaujas baseina apsaimniekošanas plāna viens no galvenajiem mērķiem un attiecīgi plānotie veicamie pasākumi ir vērsti uz to, lai ūdens ekoloģiskā un ķīmiskā kvalitāte visos ūdens objektos būtu vismaz labā stāvoklī. Lai gan daudzi vides politikas plānošanas dokumenti paredz realizēt dažādas rīcības un pasākumus ūdens piesārņojuma novēršanai, tomēr bez kompleksas pieejas un papildus pasākumiem šis mērķis nebūs sasniedzams.

Apsaimniekošanas plānā ietvertie pasākumi nodrošina kompleksu pasākumu klāstu, kas tādējādi samazinās cilvēku saimnieciskās darbības rezultātā radušos piesārņojošo vielu nokļūvi ūdeņos un uzlabos ūdeņu ekoloģisko kvalitāti.

Tautsaimnieciskās attīstības rezultātā bieži vien netiek ņemti vērā visi vides aspekti, bet, galvenokārt, ekonomiskās intereses. Tādēļ jo īpaši svarīgi ir ieviest kompleksu vides resursu apsaimniekošanu, t.sk. attiecībā uz ūdens resursu izmantošanu un apsaimniekošanu.

Neieviešot Gaujas baseina apsaimniekošanas plānā paredzētos pasākumus, nākotnē var paredzēt finansiālo resursu nelietderīgu iztērēšanu un ūdeņu kvalitātes pasliktināšanos vai nepietiekamu uzlabošanos, proti, īstenojot pamata pasākumus (nacionālajos normatīvajos aktos iekļautos nosacījumus) lauksaimniecībā, komunālajā sektorā, hidrobūvju uzturēšanā un citos sektoros, tie tiek īstenoti tikai sava sektora prasību nodrošināšanai – atbilstoši normatīvajiem aktiem. Īstenojot ūdenssaimniecības infrastruktūras attīstības projektus līdz 2015. gadam, jau tiks panākts ievērojams saņemošo ūdeņu kvalitātes uzlabojums. Paredzams, ka pamata pasākumu ieviešana Gaujas baseina apgabalā nodrošinās labu ūdens kvalitāti 70% upju un 77% ezeru ūdensobjektu. Tādējādi daudzviet ir nepieciešamas papildu rīcības vēl bez paredzētajiem pamata pasākumiem, kas kopumā nodrošinātu kompleksu pasākumu ieviešanu.

IV VIDES STĀVOKLIS TERITORIJĀS, KURAS PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANA VAR BŪTISKI IETEKMĒT

Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna ieviešana uzlabos virszemes ūdeņu kvalitāti un nodrošinās esošās kvalitātes nepasliktināšanos visā baseina teritorijā. Upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāns aptver jau esošas un likumdošanā nostiprinātas rīcības, kas var būtiski ietekmēt ūdens resursu stāvokli.

Tomēr būtiski ir izcelt to, kas līdz šim nav tieši paredzēts un prasīts ne likumdošanā, ne plānošanas dokumentos. Tas attiecas uz tiem konkrētiem ūdens objektiem, kur dēļ piesārņojošām slodzēm pastāv risks nerasniegt labu ūdens kvalitāti noteiktajā plānošanas periodā, realizējot tikai jau likumdošanā iestrādātās rīcības. Tādējādi šī plānošanas dokumenta īstenošana būtiski pozitīvā veidā ietekmēs tieši šīs – tā sauktās „riskā” teritorijas, jo plāns paredz veikt papildus pasākumus tieši šajās teritorijās.

4.1. Vides kvalitātes mērķi

Ūdens struktūrdirektīvas pamatprasība attiecībā uz virszemes ūdensobjektiem ir labas/ augstas ekoloģiskās kvalitātes sasniegšana vai arī, gadījumos, kad ūdensobjekta kvalitāte jau ir augsta vai laba – esošās kvalitātes nepasliktināšanās. Stipri pārveidotajiem ūdensobjektiem (SPŪO) ir jāsasniedz labs / augstākais iespējamais ekoloģiskais potenciāls; tā sasniegšana nozīmē, ka SPŪO īpašības minimāli atšķiras no dotajam ekoloģiskajam tipam atbilstošu ūdensobjektu īpašībām.

Pārejas un piekrastes ūdensobjektiem, saskaņā ar Ūdens struktūrdirektīvas prasībām jāsasniedz vismaz laba ekoloģiskā kvalitāte, bet pazemes ūdensobjektos jāsasniedz labs kvantitatīvais stāvoklis un laba ķīmiskā kvalitāte.

4.1. tabulā apkopoti vides kvalitātes mērķi, kas virszemes ūdensobjektiem noteikti uz 2015. gadu. Ja tas nebūs iespējams, šiem ūdensobjektiem ir piemēroti izņēmumi un norādīts vides kvalitātes mērķa sasniegšanas gads.

Analizējot kvalitātes mērķu, riska un izņēmumu noteikšanas rezultātus secināts, ka ir neatbilstības. Vairākos gadījumos (G265 un G268) uz 2015. gadu nav iespējams sasniegt vismaz labu kvalitāti, bet izņēmums nav piemērots un skaidrojums nav sniegts – kādēļ kā mērķis ir noteikta vidēja kvalitāte.

4.1.1. Virszemes ūdensobjektu ekoloģiskās un ķīmiskās kvalitātes mērķi

Gaujas baseina apgabalā pirmajā plānošanas periodā noteiktie sākotnējie vides kvalitātes mērķi paredz labas ekoloģiskās kvalitātes / potenciāla sasniegšanu vai saglabāšanu 38 upju un 29 ezeru ūdensobjektiem (tai skaitā SPŪO), bet augstas ekoloģiskās kvalitātes vai potenciāla saglabāšana nepieciešama 4 upju un vienā ezera ūdensobjektā.

Katram ūdensobjektam ir norādīta kvalitātes klase, kādu nepieciešams sasniegt 2015. gadā. Vairumā gadījumu labas ekoloģiskās kvalitātes / potenciāla sasniegšana nodrošina arī ūdens atbilstību aizsargājamo teritoriju (piem., īpaši jutīgo nitrātu teritoriju vai karpveidīgo zivju ūdeņu) kvalitātes prasībām.

Visos virszemes ūdensobjektos ir izvirzīts labas ķīmiskās kvalitātes mērķis, tas nozīmē, ka nedrīkst pasliktināt esošo ķīmisko kvalitāti.

4.1.2. Pārejas ūdensobjekta kvalitātes mērķi

Atbilstoši Ūdens struktūrdirektīvas prasībām, dalībvalstīm ir jāsasniedz laba ekoloģiskā kvalitāte visos piekrastes un pārejas ūdensobjektos. Lai būtu iespējams noteikt, kas ir laba

ekoloģiskā kvalitāte, ir izstrādātas kvalitātes elementu mērķa koncentrācijas, kuras ir jācenšas sasniegt.

Kvalitātes mērķis – laba ūdens ekoloģiskā kvalitāte 2015. gadā – ir noteikts, balstoties uz pieņēmumu, ka uzlabosies ekoloģiskās kvalitātes stāvoklis ūdeņos, kas ietekmē pārejas un piekrastes ūdensobjektus.

4.1.3. Pazemes ūdensobjektu kvalitātes mērķi

Pazemes ūdensobjektu kvantitatīvais stāvoklis un ķīmiskā kvalitāte Gaujas baseina apgabalā ir vērtējami kā labi. Līdz ar to, izvirzītais kvalitātes mērķis ir esošās kvalitātes nepasliktināšanās.

4.2. Riska ūdensobjekti

Gaujas baseina apgabalā risks nerasniegt labu ūdens kvalitāti līdz 2015. gadam pastāv, galvenokārt, biogēno elementu piesārņojuma, kā arī morfoloģisko pārveidojumu dēļ. Kopumā 14 upju ūdensobjektos (30%) un 8 ezeru ūdensobjektos (23%) dažādu slodžu samazināšanai, bez jau likumdošanā noteiktajām rīcībām piesārņojuma slodzes samazināšanai, būtu nepieciešams veikt vienu vai vairākus papildu pasākumus (skat. 4.1. tabulu).

Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plānā paredzētie papildus pasākumi piesārņojuma novēršanai un hidromorfoloģisko slodžu mazināšanai ietver virkni darbību (NAI darbības efektivitātes uzlabošana, buferjoslu apsaimniekošana lauksaimniecības un mežsaimniecības zemēs, HES darbības izmaiņas, polderu darbības pārtraukšana, taisnoto upju posmu meanderēšana u.c.), kuru īstenošana var atstāt ietekmi uz vidi, tai skaitā ietekmēt hidroloģisko režīmu, kā arī biogēno elementu noteci. Daudzos gadījumos pasākumu plāns paredz veikt pētījumus atbilstošāko pasākumu izstrādei, tādējādi nodrošinot vides aspektu izpēti.

Ņemot vērā arvien izteiktākās klimata izmaiņas, vērtējot risku nerasniegt vides kvalitātes mērķus būtu jāņem vērā arī šis faktors. Ieteicams izvērtēt klimata pārmaiņu radītos riskus šajā plānošanas dokumentā, bet ja tas tehniski nav iespējams, tad nākamajā plānošanas ciklā.

4.1. tabula. Virszemes ūdensobjekti, kurus plānošanas dokumenta īstenošana būtiski ietekmēs

Ūdensobjekta kods	Ūdensobjekta nosaukums	Risks	Kvalitāte / potenciāls 2004-2007	Kvalitātes mērķis 2015	Izņēmumi
G201	Gauja		2	2	
G205	Gauja	*	3	3	pēc 2015
G206	Brasla	*	2	2	
G209	Gauja	*	3	2	
G210	Amata		2	2	
G215	Gauja	*	3	2	
G216	Rauna		2	2	
G220	Abuls	*	4	3	2021
G225	Gauja		2	2	
G228	Vija		3	2	
G229	Vija	*	3	2	
G231	Gauja		2	2	
G233	Melnupe		3	2	
G234	Melnupe		2	2	
G235	Vaidava		2	2	
G237	Mustigi (Pērļupīte)		2	2	
G239	Vecpalsa		2	2	
G241	Gauja		1	1	
G242	Vizla (Jaunpalsa)	*	3	2	

Ūdensobjekta kods	Ūdensobjekta nosaukums	Risks	Kvalitāte / potenciāls 2004-2007	Kvalitātes mērķis 2015	Izņēmumi
G245	Gauja		2	2	
G246	Sudaliņa		3	2	
G247	Tirza		2	2	
G251	Gauja		1	1	
G253	Tūlija		3	2	
G254	Gauja		2	2	
G257	Rīgas j.l. (Daugava-Gauja)		2	2	
G260	Lilaste		2	2	
G261 SP	Aģe	*	4	3	2021
G262	Pēterupe	*	3	3	pēc 2015
G263	Ķīšupe		2	2	
G264	Aģe	*	3	2	
G265	Rīgas j.l.	*	4	3	
G266	Vitrupe		2	2	
G267	Rīgas j.l.		3	2	
G268	Svētupe	*	4	3	
G301	Salaca		3	2	
G302	Korģe		3	2	
G303 SP	Salaca		2	2	
G305	Iģe		1	1	
G306	Salaca	*	3	2	
G307	Ramata		2	2	
G310	Rūja		2	2	
G312	Rūja	*	3	2	
G316	Seda		2	2	
G321	Briede		2	2	
G324	Rīgas j.l. (Salaca - Igaunijas rob.)		1	1	
E195	Dzirnezers		4	2	
E196	Riebiņu ez.		2	2	
E197	Sārumezers	*	5	4	2027
E198	Rāķa ez.		2	2	
E199	Katvaru ez.	*	3	2	
E200	Raiskuma ez.		3	2	
E201	Unguru (Rustēgs)		2	2	
E202	Vaidavas ez.	*	4	3	2021
E203	Salainis		3	2	
E204	Lūkumītis		2	2	
E205	Muratu ez.		2	2	
E206	Lizdoles ez.		2	2	
E207	Augulienas ez		3	2	
E208	Pintelis		3	2	
E209	Sudala ez.		3	2	
E210	L.Virānes ez.		2	2	
E211	Juveris		2	2	
E212	Zobols		2	2	
E213	Dūņezers		2	2	
E214	Lilastes ez.		2	2	
E215	Aijažu ez.	*	4	3	2027
E216	Aģes ez.		3	2	

Ūdensobjekta kods	Ūdensobjekta nosaukums	Risks	Kvalitāte / potenciāls 2004-2007	Kvalitātes mērķis 2015	Izņēmumi
E217	Riebezers	*	3	2	
E218	Auziņu ez.		3	2	
E219	Lādes ez.	*	3	2	
E220	Āsteres ez.		3	2	
E221	Limbažu lielezers		4	2	
E222	Dūņezers	*	5	4	2027
E223	Ramatas lielezers		2	2	
E224	Ķiruma ez.		3	2	
E225	Burtnieku ez.	*	4	3	2027
E226	Dauguļu mazezers		2	2	
E227	Augstrozes lielezers		2	1	
E228	L. Bauzis		2	2	
E229	Sokas ez.		1	2	
piekraste F	Rīgas līča mēreni atklātais smilšainais krasts		4	2	
pārejas ūdensobjekts	Rīgas līča pārejas ūdeņi		3	2	

1	Augsta
2	Laba
3	Vidēja
4	Slikta
5	Ļoti slikta
2 *	- ir izdarīts pieņēmums par ūdensobjekta kvalitāti

4.3. Izņēmumi vides kvalitātes mērķu sasniegšanai

Ja ūdensobjektā līdz 2015. gadam nav iespējams sasniegt izvirzīto kvalitātes mērķi, šim ūdensobjektam tiek piemērots izņēmums kvalitātes mērķa sasniegšanai. Direktīva pieļauj divus mērķu izņēmumu veidus:

- noteikt ilgāku termiņu iepriekš noteiktā kvalitātes mērķa sasniegšanai (mērķi nav iespējams sasniegt līdz 2015. gadam, bet ilgākā laika periodā);
- noteikt mazāk stingru (zemāku) kvalitātes mērķi.

Kopumā Gaujas baseina apgabalā 4 upju ūdensobjektiem (9%) un 5 ezeru ūdensobjektiem (14%) ir piemēroti termiņa izņēmumi (skat. 4.1. tabulu). Šajos ūdensobjektos arī pēc 2015. gada būs nepieciešams īstenot dažādus pasākumus biogēno elementu samazināšanai un laba ekoloģiskā stāvokļa sasniegšanai.

V AR PLĀNOŠANAS DOKUMENTU SAISTĪTĀS VIDES PROBLĒMAS

Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plānā galvenās identificētās vides problēmas ir saistītas ar slodzēm un to ietekmēm uz virszemes, pazemes un jūras ūdeņiem. Īpaša kategorija ir Ūdens struktūrdirektīvā noteiktās aizsargājamās teritorijas – dzeramais ūdens, peldūdeņi, īpaši aizsargājamās dabas teritorijas un citas, kurām vides kvalitātes prasības bieži vien ir stingrākas, attiecīgi slodžu un ietekmju sekas jūtāmākas.

Kaut arī Ūdens struktūrdirektīva aptver tikai nelielu daļu no jūras ūdeņu teritorijas, tomēr iekšzemes ūdeņu stāvoklis ietekmē visu Baltijas jūru, tādēļ ir būtiski uzsvērt Baltijas jūras vides problēmas upju baseinu apsaimniekošanas kontekstā.

5.1. Vides problēmas

Gan Vides politikas plānā 2004. – 2008. gadam, gan atsevišķās rīcības programmās (skatīt 1.3. nodaļu) ir akcentētas problēmas, kas saistītas ar Latvijas ūdens resursiem. Arī, izstrādājot Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plānu, būtiskāko problēmu risinājumi ir piedāvāti pasākumu programmā.

Par būtiskākajām vides problēmām Gaujas baseina apgabalā atzīstamas:

- ✓ **ūdensobjektu hidromorfoloģiskās izmaiņas**, kas radušās cilvēku darbības rezultātā. Te jāmin 43 mazās HES, polderu un upju regulējuma posmi, Salacgrīvas un Skultes ostu darbība, kā arī klimata izmaiņas, kas sekmējusi izmaiņas upju ekosistēmās un palielinājusi plūdu rašanās varbūtību un to negatīvās sekas².
- ✓ **punktteida piesārņojums**, kuru baseina apgabalā rada lielākās pilsētas – Valmiera, Cēsis, Sigulda, Limbaži un Smiltene.
- ✓ **izkliedētais piesārņojums** pamatā konstatēts apdzīvotu vietu teritorijās, kā arī intensīvi izmantotās lauksaimniecības zemēs atsevišķās apgabala teritorijās. Gaujas baseina apgabalā 7 ūdensobjektos konstatēta būtiska lauksaimniecības radītā izkliedētā piesārņojuma ietekme. Izkliedēto piesārņojumu virszemes ūdeņos rada arī fosfora un slāpekļa savienojumu ienese no mežu platībām. Kā nozīmīgs izkliedētā piesārņojuma avots jāmin mājsaimniecības, kuras nav pievienotas centralizētajai ūdens apgādes un kanalizācijas sistēmai³.
- ✓ **plūdu risks** – Latvijā ir ap 200 tūkstošu hektāru applūstošo teritoriju, daļā no tām ir iespējami katastrofāli plūdi. Šajās teritorijās atrodas ievērojamas lauksaimniecības zemju platības, apdzīvotās vietas ar salīdzinoši lielu iedzīvotāju blīvumu un infrastruktūru, aizsargājamās dabas teritorijas un uzbūvētas nozīmīgas hidrotehniskās būves. Gaujas baseina apgabalā lielākais plūdu risks pastāv upju grīvās, potomālos upju posmos, kā arī mazo HES aizsprostu pārrāvuma gadījumos un polderu novecojušo tehnoloģiju dēļ.
- ✓ **ezeru eitrofikācija** – ap 90 % Latvijas ezeru ir eitroficēti. Biogēno elementu – slāpekļa un fosfora – ietekme uz ūdeņiem novērojama gan iekšējos ūdeņos, gan jūrā. Tā piemēram:
 - ezeri ar zemu eitrofikācijas pakāpi ir Rāznes ezers, Usmas ezers, Akacis;
 - eitrofi ezeri (izteikta makrofītu ietekme) – Kaņieris, Liepājas ezers;
 - ezeri ar augstu eitrofiju – Ķīšezers, Burtnieks;

² Vides politikas pamatnostādnes 2009-2015, Vides ministrija (2008)

- ar ļoti augstu eitrofiju (hipereitrofs ezers) – Valgums³.
- ✓ **pazemes dzeramā ūdens resursu taupīšana** – Latvija ir bagāta ar ūdens resursiem, kas pilnībā nodrošina valsts vajadzības. Neskatoties uz bagātajiem virszemes ūdens krājumiem (aptuveni 33-35km³) un iespēju nodrošināt praktiski visu Latvijas teritorijas ūdensapgādi no pazemes ūdens avotiem (1,3 milj.m³/diennaktī), ūdens krājumu taupīšana un to saprātīga izmantošana ir aktuāla vides problēma.
- ✓ **dzeramā ūdens kvalitāte** – Latvijas pilsētās un lauku teritorijās ūdensapgādei galvenokārt izmanto pazemes ūdeni no urbumiem, raktām akām un avotiem. Dzeramā ūdens kvalitāte ūdens ņemšanas avotos, izņemot dzelzs saturu, atbilst ES standartiem, tomēr novecojušie ūdens sadales tīkli ietekmē dzeramā ūdens mikrobioloģisko un ķīmisko kvalitāti.
- ✓ **vēsturiskais piesārņojums** – nozīmīgākās vides problēmas pazemes ūdeņu kontekstā ir saistītas ar augsnes, grunts un pazemes ūdeņu punktveida piesārņojumu atsevišķos objektos (atkritumu izgāztuves, naftas bāzes un degvielas uzpildes stacijas, fermas, minerālmēslu noliktavas, vides aizsardzības normatīvu prasībām neatbilstošu artēzisko urbumu ierīkošana un apsaimniekošana), kā arī ar iespējamo rūpniecisko avāriju risku³.
- ✓ **bioloģiskās daudzveidības saglabāšana** – ūdeņu kvalitātei un kvantitātei ir būtiska nozīme bioloģiskās daudzveidības kontekstā. Gaujas baseina apgabalā ir liels dažāda veida aizsargājamo teritoriju īpatsvars, tādēļ ir būtiski, izstrādājot Dabas aizsardzības plānus, noteikt vides kvalitātes mērķus ūdeņiem, kas nepieciešami konkrētu sugu vajadzībām.

5.2. Aizsargājamās teritorijas

Ir jāaizsargā visi ūdeņi, tomēr dažiem no tiem ir nepieciešama īpaša aizsardzība, lai nodrošinātu to ilgtspējīgu izmantošanu cilvēku vajadzībām un piemērotus dzīves apstākļus retām un apdraudētām sugām un biotopiem. Tāpēc upju baseinu apsaimniekošanas plānos īpaši jānodala / jāiezīmē t.s. aizsargājamās teritorijas.

Atbilstoši MK not. Nr.118 „Noteikumi par virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti” (12.03.2002.), Gaujas baseina apgabalā nav nevienas *dzeramā ūdens ņemšanas vietas*, no kurām vidēji iegūst vairāk nekā 10 m³ ūdens dienā vai kurus ūdensapgādei izmanto vairāk nekā 50 personas, kā arī ūdensobjektu, kurus minētajiem nolūkiem paredzēts izmantot nākotnē. Savukārt par *prioritārajiem zivju ūdeņiem* atzītas 43 upes (vai to posmi) un 1 ezers.

Faktori, kas būtiski ietekmē prioritāro zivju ūdeņu un peldūdeņu kvalitāti ir:

- ✓ izklieģtais piesārņojums, jo īpaši lauksaimnieciskajā ražošanā izmantotie mēslošanas līdzekļi, kas no augsnes nonāk gan pazemes, gan virszemes ūdeņos;
- ✓ vēsturiskais piesārņojums, kas uzkrājies augsnē un gruntsūdeņos un kas tālāk nonāk virszemes ūdeņos, pasliktinot to stāvokli un padarot tos nederīgus zivsaimniecībai vai atpūtai;
- ✓ lietus ūdeņu notece no apbūvētām teritorijām un ceļiem, kā arī slihta meliorācijas sistēmas ekspluatācija⁴.

MK not. Nr.523 „Noteikumi par peldvietu ūdens monitoringu, kvalitātes nodrošināšanu un prasībām sabiedrības informēšanai” (07.07.2008.) Latvijā nosauktas 46 *peldvietas* pie Baltijas

³ Rīcības programma komunālo notekūdeņu un bīstamo vielu radītā virszemes ūdeņu piesārņojuma samazināšanai (Ministru kabineta 2004.gada 31.marta rīkojums Nr.181)

⁴ Rīcības programma prioritāro zivju ūdeņu un peldūdeņu piesārņojuma samazināšanai un kvalitātes nodrošināšanai Ministru kabineta 2004.gada 13.aprīļa rīkojums Nr.232

jūras un Rīgas jūras līča (no tām 11 ietilpst Gaujas baseina apgabalā) un 230 iekšzemes peldvietas (no tām Gaujas baseina apgabalā atrodas 33).

Gaujas baseina apgabalā atrodas 7 upju un 3 ezeru ūdensobjekti, kas ietilpst MK not. Nr.531 „Noteikumi par ūdens un augsnes aizsardzību no lauksaimnieciskas darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem” (18.12.2001.) definētajās īpaši jutīgajās teritorijās (turpmāk šajā plānā – *īpaši jutīgās nitrātu teritorijas*).

Viss Gaujas baseina apgabals atbilstoši MK not. Nr.34 „Noteikumi par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī” (22.01.2002.) ir atzīts par īpaši jutīgu teritoriju, uz kuru attiecas paaugstinātas prasības komunālo notekūdeņu attīrīšanai (turpmāk – *notekūdeņu īpaši jutīgā teritorija*), un tās robežas sakrīt ar valsts sauszemes robežām. Līdz ar to, šī aizsargājamā teritorija nav speciāli atzīmēta uz aizsargājamo teritoriju kartes.

Gaujas baseina apgabalā ir 72 *īpaši aizsargājamās dabas teritorijas*, kuras izveidotas, lai saglabātu sugas vai biotopus, kuru aizsardzībai esošā ūdeņu stāvokļa uzturēšana vai uzlabošana ir būtisks priekšnoteikums.

Informācija par aizsargājamo teritoriju izveidi nosakošajiem normatīvajiem aktiem, ĪADT izstrādātajiem dabas aizsardzības plāniem, kā arī šajos plānos ietvertu informāciju, kas ir vēra ņemama izstrādājot pasākumu programmu Gaujas baseina apgabalam, ir atrodama Īpaši aizsargājamo teritoriju reģistrā⁵.

5.3. Baltijas jūra un Rīgas jūras līcis

Mūsu valsts raksturojas ar vislielāko pārrobežu ietekmi un riskiem gan Baltijas jūras ekoreģionā, gan Eiropas Kopienā attiecībā uz virszemes (mazāk pazemes) ūdeņu kvalitāti⁶.

Baltijas jūrai kā iekšzemes jūrai ir raksturīga samērā lēna sāļā ūdens apmaiņa ar Ziemeļjūru, bet lielā biogēno elementu pieplūde no upēm būtiski ietekmē eitrofikācijas procesu. Pārejas un piekrastes ūdensobjektos galvenās punktveida slodzes rada lielo pilsētu notekūdeņu izplūdes, kā arī ūdeņos ieplūstošais piesārņojums no lielajām upēm. Ostu darbības nodrošināšanai ir veikti nozīmīgi izbūves darbi, tāpēc var uzskatīt, ka daļa piekrastes un pārejas ūdensobjektu ir stipri pārveidoti.

Kopumā Latvijas pārejas un piekrastes ūdeņus var raksturot kā tādus, kuros cilvēka darbības rezultātā ir notikušas būtiskas izmaiņas ekosistēmā un ir mainījušies to dabiskajam stāvoklim raksturīgie kvalitātes rādītāji.

Pēdējās desmitgadēs sāļā ūdens apmaiņa starp Baltijas jūru un Ziemeļjūru samazinās, kas varētu būt saistīts ar klimata pārmaiņu ietekmi. ES jaunā jūras vides politika ir definējusi jūras vidi kā pamatvērtību jaunās jūrlietu politikas izstrādē, jo jūrā akumulējas viss upēs un daļēji gaisā nonākušais piesārņojums.

Baltijas jūras vides kvalitāte kopumā neuzlabojas, Latvijas piekrastes un Rīgas jūras līča ūdens kvalitāte uzrāda ilgstošas nelielas uzlabošanās tendences, būtiski samazinoties slāpekļa koncentrācijai. Daļēji tas izskaidrojams ar Latvijas rūpniecības un lauksaimniecības aktivitāšu samazināšanos postpadomju periodā, bet visnozīmīgākie panākumi vides jomā ir notekūdeņu attīrīšanas sektorā un labas prakses ieviešana lauksaimniecībā, izbūvējot kūtsmēsli krātuves un ierobežojot mēslošanas līdzekļu pielietojumu. Vienlaikus fosfora koncentrācijas tomēr ir turpinājušas pieaugt. Uzlabojoties Rīgas līča sedimentu stāvoklim, ir sagaidāms, ka tuvākajos gados fosfora koncentrācija pamazām sāks samazināties, fosforam pastiprināti akumulējoties sedimentos⁷.

⁵ www.meteo.lv/public/30103.html

⁶ Vides politikas pamatnostādnes 2009-2015, Vides ministrija (2008)

⁷ Vides politikas pamatnostādnes 2009-2015, Vides ministrija (2008)

VI STARPTAUTISKIE UN NACIONĀLIE VIDES AIZSARDZĪBAS MĒRĶI

Vides aizsardzības mērķus nosaka galvenokārt dažāda līmeņa politikas plānošanas dokumentos un normatīvajos aktos. Latvijā saistoši ir dažādās Latvijā ratificētās starptautu konvencijās un līgumos noteiktie vides aizsardzības mērķi, Eiropas Savienības plānošanas dokumentos un Direktīvās noteiktie vides aizsardzības mērķi. Latvijas Republikā vides aizsardzības mērķus nosaka arī nacionāla un lokāla līmeņa politikas plānošanas dokumenti un vides aizsardzības normatīvie akti.

6.1. Starptautiskie vides politikas dokumenti un vides aizsardzības mērķi

Latvijai saistoši starptautiskie vides aizsardzības mērķi ietverti starptautiskās konvencijās, ko valsts ir ratificējusi. Tāpat Latvijai ir saistoši arī Eiropas Savienības līmeņa plānošanas un normatīvie dokumenti.

6.1.1. Starptautiskās konvencijas

Vides aizsardzības jomā pastāv valstu starptautiskie mērķi, kuri definēti noslēgtajās starptautu konvencijās un līgumos. Daudzos no tiem ietvertās rīcības ir tieši saistošas Latvijai upju baseinu apsaimniekošanas kontekstā, jo Ūdens struktūrdirektīva paredz kompleksu ūdens pārvaldības sistēmas izveidi. Tādējādi plānošanas dokumentos paredzētie pasākumi nedrīkst būt pretrunā ar konvencijās noteiktajiem pamatprincipiem.

Nozīmīgākie starptautiskie ilgtermiņa attīstības mērķi un principi tika noteikti Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) Riodežaneiro konferencē „Par vidi un attīstību”, kas pieņemta 1992. gadā. Šīs konferences ietvaros tika akceptēts Rīcības plāns 21. gadsimtam (Agenda 21), parakstītas ANO Vispārējās konvencijas “Par bioloģisko daudzveidību” un “Par klimata pārmaiņām”, un parakstīta Rio Deklarācija “Par vidi un attīstību”.

Riodežaneiro konvencijas *Par bioloģisko daudzveidību* (1992) uzdevumi ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, dzīvās dabas ilgtermiņa izmantošana un godīga līdztiesīga ģenētisko resursu patērēšanā iegūto labumu sadale, ietverot gan pienācīgu pieeju ģenētiskajiem resursiem, gan atbilstošu tehnoloģiju nodošanu, ņemot vērā visas tiesības uz šiem resursiem un tehnoloģijām, gan arī pienācīgu finansēšanu. Balstoties uz Riodežaneiro deklarāciju, Johannesburgā 2002. gadā ANO galotņu sanāksmē tika pieņemts Ilgtspējīgas attīstības ieviešanas plāns, kuru parakstīja arī Latvija. Lai sasniegtu virzību uz ilgtspējīgu attīstību, ir jāsasniedz trīs galvenie mērķi – jānovērš nabadzība, jāmaina ilgtspējīgā patēriņa un ražošanas modelis, kā arī jāīsteno dabas resursu aizsardzība un pārvaldība.

Ramsāres konvencijas jeb konvencijas *Par starptautiskas nozīmes mitrājiem, īpaši kā ūdensputnu dzīves vidi* (1971) mērķis ir nozīmīgu mitrāju saglabāšanu un ilgtspējīgu izmantošanu. Konvencijas izpratnē mitrāji ir platības ar purviem, dumbrājiem vai ūdeņiem, kuri var būt dabiski veidojušies vai mākslīgi, kā arī var būt nemainīgi (pastāvīgi) vai īslaicīgi. Konvencijas izpratnē ūdensputni ir putni, kuri ekoloģiski ir atkarīgi no mitrājiem, tāpēc nepieciešama to aizsardzība.

Konvencijā *Par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību* jeb UNESCO konvencijā (1972) ar „dabas mantojumu” tiek saprasts:

- o dabas pieminekļi, kas radušies no fizikāliem vai bioloģiskiem veidojumiem vai šādu veidojumu grupām, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no estētikas vai zinātnes viedokļa;
- o ģeoloģiski vai fizioģeogrāfiski veidojumi un stingri noteiktas zonas, kas ir kādas apdraudētas dzīvnieku vai augu sugas dzīves vieta, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no zinātnes vai saglabāšanas viedokļa;

- ievērojamas dabas vietas vai ierobežotas dabas teritorijas, kam ir īpašas nozīmes universāla vērtība no zinātnes, saglabāšanas vai dabas skaistuma viedokļa.

Konvencijas *Par Baltijas jūras reģiona jūras vides aizsardzību* jeb Helsinku konvencijas (1974, 1992) mērķis ir jūras vides un Baltijas jūras areālu aizsardzība, tostarp pati ūdenstilpne un jūras dibens, ietverot tajā dzīvojošos resursus un citas jūras dzīvības formas.

Konvencijas *Par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību* jeb Bernes konvencijas (1979) mērķi ir aizsargāt savvaļas floru un faunu un to dabiskās dzīvotnes, īpaši tās sugas un dzīvotnes, kuru aizsardzībai nepieciešama vairāku valstu sadarbība, un arī veicināt šādu sadarbību. Īpašs uzsvars likts uz apdraudētajām un izzūdošajām sugām, tai skaitā apdraudētajām un izzūdošajām migrējošajām sugām.

Konvencijas *Par migrējošo savvaļas dzīvnieku sugu aizsardzību* jeb Bonnas konvencijas (1979) pielikumos atrodams saraksts ar apdraudētajām migrējošām sugām, kā arī migrējošām sugām, kurām ir nelabvēlīgs aizsardzības statuss un kuru aizsardzībai un apsaimniekošanai nepieciešamas starptautiskās vienošanās, kā arī iekļautas tās sugas, kuru aizsardzības statusu varētu ievērojami uzlabot starptautiskā sadarbība starptautisku vienošanos rezultātā.

6.1.2. Eiropas Savienības direktīvas

Lai īstenotu integrētu ūdens apsaimniekošanu upju sateces baseinu robežās, ir jāievēro Latvijas normatīvajos aktos pārņemto direktīvu nosacījumi, tādējādi nodrošinot kompleksu ūdeņu, sugu un biotopu aizsardzību, piesārņojuma samazināšanu un kontroli. Kā galvenā šī uzdevuma vienojošā direktīva ir Ūdens struktūrdirektīva.

Ūdens struktūrdirektīvas 2000/60/EK (Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā) mērķis ir nodrošināt iekšējo virszemes ūdeņu, pārejas ūdeņu, piekrastes ūdeņu un pazemes ūdeņu aizsardzību, novēršot turpmāku to pasliktināšanos, veicinot ilgtspējīgu ūdens resursu izmantošanu. Tieši šīs direktīvas ietvaros katram upes baseinam ir izstrādāts integrētas apsaimniekošanas plāns, lai sasniegtu labu ekoloģisko stāvokli un ūdens ķīmisko sastāvu.

Peldūdeņu direktīva 2006/7/EK ir integrēta virknē Ministru Kabineta noteikumu, kuros iekļauto pasākumu mērķis ir aizsargāt un uzlabot vides kvalitāti un aizsargāt cilvēka veselību peldvietās, nosakot jaunu peldūdeņu klasifikācijas un monitoringa kārtību, kā arī nosakot informāciju sabiedrībai par publiskajām peldvietām.

Putnu direktīvas 79/409/EK prasības paredz nodrošināt aizsargājamo putnu un visu gājputnu sugu aizsardzību, kā arī nosaka aizliegtās darbības, kas tieši apdraud putnus, piemēram, apzināta putnu nonāvēšana vai to sagūstīšana, ligzdu iznīcināšana un olu izņemšana no ligzdām un ar to saistītas darbības – dzīvu vai mirušu putnu tirdzniecība (izņemot dažus īpaši pamatotus gadījumus).

Biotopu direktīvā 92/43/EK paredzēto pasākumu mērķis ir veicināt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, izveidojot Eiropas īpaši aizsargājamo dabas teritoriju tīklu *Natura 2000*.

Dzeramā ūdens direktīva 98/83/EK paredz nodrošināt iedzīvotājiem atbilstošas kvalitātes dzeramo ūdeni, ko turklāt kontrolē vairākas institūcijas. Dzeramā ūdens sistēmas uzlabošanai un attīstībai ir paredzēts finansējums. Tāpat ir noteikti pasākumi dzeramā ūdens ņemšanas vietu aizsardzībai pret potenciālu antropogēno piesārņojumu. Šīs direktīvas prasību nodrošināšanai pasākumi pārsvarā tiek īstenoti kopā ar komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvas prasībām, uzlabojot ūdenssaimniecības pakalpojumu sektoru.

Seveso direktīvas 96/82/EK prasības ir integrētas Latvijas normatīvajos aktos, un paredz uzņēmumos nodrošināt rīcību avāriju riska gadījumos. Tāpat šie avāriju riska objekti jāiekļauj pašvaldību teritoriālajos plānojumos.

Ietekmes uz vidi novērtējuma direktīvas 85/337/EK prasības ir integrētas Latvijas normatīvajos aktos un paredz veikt ietekmes uz vidi novērtējumu darbībām, kas var ietekmēt aizsargājamas teritorijas, ūdensobjektus. Tāpat Latvijā darbojas Ietekmes uz vidi novērtējuma birojs.

Notekūdeņu dūņu direktīvas 86/278/EEC prasības ir integrētas Latvijas normatīvajos aktos, un paredz atbilstošu notekūdeņu dūņu apstrādi un tālāku izmantošanu, lai tas neapdraudētu apkārtējo vidi un cilvēku veselību.

Komunālo notekūdeņu attīrīšanas direktīvas 91/271/EK prasības ir integrētas Latvijas likumdošanā, un attiecībā uz šo prasību ieviešanu Latvijā ir noteikts pārejas posms, proti, direktīvas prasības līdz 2011. gada beigām jāīsteno apdzīvotās vietās ar CE lielāku par 10000 (Valmiera, Cēsis, Salacgrīva, Sigulda, Alūksne, Limbaži), un līdz 2015. gada beigām – apdzīvotās vietās ar CE lielāku par 2000 (Smiltene, Valka, Saulkrasti, Ādaži, Vangaži, Rūjiena, Carnikava, Priekule, Liepa, Mazsalaca, Aloja, Jaunpiebalga, Līgatne). Turklāt pirms piesārņojošās darbības uzsākšanas vai turpināšanas nepieciešams no reģionālās vides pārvaldes saņemt piesārņojošās darbības atļauju, kā arī ievērot tajā noteiktās prasības.

Augu aizsardzības līdzekļu direktīva 91/414/EK prasības galvenokārt attiecas uz augu aizsardzības līdzekļu lietošanu, klasifikāciju un paredzētajām darbībām, lai iespējamais piesārņojums pēc iespējas minimāli nonāktu vidē un kaitētu cilvēku veselībai.

Nitrātu direktīvas 91/676/EK (Eiropas Padomes direktīva 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskās izcelsmes nitrāti) prasības attiecas uz īpaši jutīgo nitrātu teritoriju Gaujas baseina apgabalā (Rīgas rajona robežās), un tajā jāīsteno labas lauksaimniecības prakses nosacījumi un citi normatīvajos aktos paredzētie pasākumi, lai samazinātu lauksaimnieciskās darbības rezultātā radušos nitrātu piesārņojumu. Ir jāievēro ierobežojumi kūstmēsli, dūņu un šķidrmēsli izkliešanai uz zemes virsmas laikā, kad zeme ir sasalusi, applūdusi, apsnigusi vai pilnībā piesātināta ar ūdeni.

Direktīvas par integrēto pieeju piesārņojuma novēršanai un kontrolei 96/61/EK prasības paredz A kategorijas piesārņojošās darbības uzņēmumiem izmantot labākās pieejamās tehnoloģijas, B kategorijas piesārņojošās darbības uzņēmumiem ievērot tīrākas ražošanas pasākumus, sniegt informāciju par vidē nonākošajām emisijām un ziņot par piesārņotām un potenciāli piesārņotām vietām.

Plūdu direktīvas 2007/60/EK (Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva par plūdu riska novērtējumu un pārvaldību) mērķis ir izveidot sistēmu plūdu riska izvērtēšanai un pārvaldībai nolūkā mazināt ar plūdiem saistīto negatīvo ietekmi uz cilvēku veselību, vidi un saimniecisko darbību Kopienā.

Pazemes ūdeņu direktīva 2006/118/EK (Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva par gruntsūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu un pasliktināšanos) pēc būtības papildina Ūdens struktūrdirektīvas noteikumus – lai novērstu un kontrolētu pazemes ūdeņu piesārņojumu, t.sk., novērstu vai samazinātu piesārņojošo vielu ievadīšanu pazemes ūdeņos, kā arī lai novērstu visu pazemes ūdensobjektu stāvokļa pasliktināšanos.

Jūras stratēģijas pamatdirektīva 2008/56/EK (Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai jūras vides politikas jomā) paredz Latvijas jurisdikcijā esošajos jūras ūdeņos līdz 2021. gadam sasniegt labu vides stāvokli, t.i. jūras ūdeņu vides stāvokli, kurā jūras vide ar plašu bioloģisko daudzveidību, harmoniski funkcionējot, nodrošina ilgtspējīgu ekonomisko un sociālo darbību.

6.2. Nacionālie vides politikas dokumenti un vides aizsardzības mērķi

Viens no nozīmīgākajiem vides politikas plānošanas dokumentiem, uz kuru tiek balstīta lielākā daļa nacionālo politikas un attīstības plānu, stratēģiju un programmu, ir *Latvijas*

ilgtspējīgas attīstības pamatnostādnes. Šo pamatnostādņu mērķi saistībā ar Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna īstenošanu ir:

- Latvijai jāveido stabila tautsaimniecība, kas nodrošina sabiedrības vajadzības, vienlaicīgi panākot, lai ekonomiskās izaugsmes tempi pārsniegtu vides piesārņojuma un resursu patēriņa tempus;
- Latvijai jānodrošina pietiekami pasākumi bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai un ekosistēmu aizsardzībai;
- Latvijai sabiedrībā jāattīsta atbildīga attieksme pret dabas resursiem un nepārtraukti jāpaaugstina resursu izmantošanas efektivitāte;
- Latvijai jānodrošina vides jautājumu integrācija un jāattīsta plašs vides politikas līdzekļu pielietojums visās citās nozaru politikās;
- Latvijai jānodrošina, lai tirgus ekonomikas mehānismi kalpotu ilgtspējīgai attīstībai;
- Latvijai jānodrošina sabiedrības līdzdalība ilgtspējīgas attīstības procesos.

Valsts politikas mērķi attiecībā uz ūdeņu aizsardzību sakrīt ar Gaujas baseina apsaimniekošanas plānā noteiktajiem mērķiem, kā arī apsaimniekošanas plānā ietvertās rīcības veicina noteikto mērķu sasniegšanu. **Latvijas ilgtspējīgas attīstības pamatnostādņēs** iekļautās rīcības ir:

- Pilnveidot ūdens aizsardzības un apsaimniekošanas sistēmu un uzlabot upju baseinu stāvokli, plānojot un īstenojot pasākumus;
- Izstrādāt virszemes un pazemes, kā arī piekrastes ūdeņu tipoloģiju un katra tipa iezīmēm atbilstošus kvalitātes mērķus;
- Veikt pasākumus, lai novērstu virszemes, pazemes un jūras ūdeņu kvalitātes pasliktināšanos un lai sasniegtu šo ūdeņu labu kvalitāti;
- Ierobežot ūdeņu piesārņojumu gan no punktveida, gan izkliedētajiem (difūzajiem) avotiem, veicinot labāko pieejamo tehnisko paņēmieni un vidi saudzējošu tehnoloģiju lietošanu;
- Samazināt prioritāro piesārņojošo vielu tiešu un netiešu emisiju ūdeņos;
- Pārtraukt ūdens videi īpaši bīstamo vielu emisiju un pilnībā novērst to noplūdes;
- Novērst vai maksimāli samazināt piesārņojošo vielu novadīšanu pazemes ūdeņos;
- Veikt pasākumus, lai nepieļautu pazemes ūdeņu piesārņojuma palielināšanos un panāktu pakāpenisku tā samazināšanos;
- Nodrošināt valsts iedzīvotājus ar kvalitatīvu, veselības normām atbilstošu dzeramo ūdeni, paaugstināt ūdensapgādes sistēmu drošību, taupīgi izmantot ūdens resursus;
- Nodrošināt notekūdeņu attīrīšanu atbilstoši vides aizsardzības prasībām, paaugstināt kanalizācijas sistēmu kvalitāti un drošību, samazināt ūdenstilpju eitrofikāciju un aizsargāt gruntsūdeņus no piesārņošanas;
- Turpināt izpēti darbus pazemes ūdeņu avotu noteikšanā to turpmākai izmantošanai iedzīvotāju un tautsaimniecības nodrošināšanai ar ūdeni;
- Veikt aprīkoto pazemes ūdens ieguves vietu aizsardzības pasākumus;
- Noteikt tādas maksājumus (nodokļus, tarifus, maksas) par ūdens resursu lietošanu, kas nodrošina, ka pilnībā tiek segtas visas ar ūdens resursu lietošanu saistītās izmaksas, tiek ievērots princips “piesārņotājs maksā” un tiek sekmēta racionāla ūdens izmantošana;
- Veikt ūdeņu kvalitātes un kvantitātes monitoringu un tā datus izmantot ūdeņu apsaimniekošanas plānošanai un rīcības programmu korekcijām;
- Nodrošināt aktīvu sabiedrības līdzdalību ūdens apsaimniekošanas un aizsardzības pasākumu plānošanā.

Vides aizsardzībai valsts līmenī iepriekšējā periodā tika izstrādāts **Nacionālais vides politikas plāns 2004. – 2008. gadam**, kurā sniegts vides komponentu raksturojums, minētas būtiskākās problēmas un vides politikas mērķi. Plāns nosaka mērķus un paredz rīcības praktiski visās vides aizsardzības jomās, t.sk. gaisa, ūdeņu, augšņu un bioloģiskās daudzveidības aizsargāšanā. Nākamajam plānošanas periodam ir izstrādātas **Vides politikas pamatnostādnes**

2009. – 2015. gadam, kurā arī ir paredzētas rīcības ūdens kvalitātes uzlabošanai, turklāt pirmais rīcības virziens ir visu 4 upju baseinu apsaimniekošanas plānu izstrāde, nosakot katram ūdensobjektam sasniedzamos vides kvalitātes mērķus un nodrošināt pasākumu programmu izstrādi šo mērķu sasniegšanai.

Nacionālā attīstības plāna 2007. – 2013. gadam mērķis ir sekmēt līdzsvarotu un ilgtspējīgu valsts attīstību un nodrošināt Latvijas konkurētspējas paaugstināšanu citu valstu vidū, turklāt kā stratēģisks dokuments tas koncentrē uzmanību un finanšu resursus valsts un sabiedrības ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai. Vides kvalitāte ir minēta kā viens no svarīgākajiem dzīves kvalitāti ietekmējošajiem faktoriem. Viens no galvenajiem risinājumiem uzdevumiem attiecībā uz dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu un atjaunošanu, kā arī slodzes uz dabu samazināšanu, ir samazināt vidē novadīto piesārņojumu, veicinot labāko tehnisko risinājumu un jaunāko tehnoloģiju ieviešanu ražošanā. Lai saglabātu bioloģisko daudzveidību un nodrošinātu aizsargājamo sugu un biotopu labvēlīgu aizsardzības statusu, īpaši svarīgi ir sabalansēt iespējamās saimnieciskās darbības un teritoriju apsaimniekošanu ar dabas aizsardzības prasībām.

Saistībā ar ūdens apsaimniekošanu viens no galvenajiem normatīvajiem aktiem ir **Ūdens apsaimniekošanas likums (2002)**, kurā ir integrētas Ūdens struktūrdirektīvas prasības. Tieši, balstoties uz likumā un tam saistošajos Ministru Kabineta noteikumos noteikto, tika izstrādāts Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāns. Plānā iekļaujamās informācijas saturs un veids aprakstīti saistošajos **Ministru Kabineta noteikumos Nr.283 „Noteikumi par upju baseinu apgabalu apsaimniekošanas plāniem un pasākumu programmām”** (27.05.2003.). Ar citiem ar upju baseinu apsaimniekošanu saistītajiem normatīvajiem aktiem var iepazīties Vides ministrijas mājas lapā http://www.vidm.gov.lv/lat/likumdosana/normativie_akti/?doc=3162. Tie ir, piemēram, MK not. Nr.42 „Noteikumi par pazemes ūdens resursu apzināšanas kārtību un kvalitātes kritērijiem” (13.01.2009.), MK not. Nr.179 “Noteikumi par upju baseinu apgabalu robežu aprakstiem” (15.04.2003.), MK rīkojumi par „Nacionālo gatavības plānu naftas piesārņojuma gadījumiem jūrā”, „Par Plūdu riska novērtēšanas un pārvaldības nacionālo programmu 2008.–2015.gadam” u.c.

Kopumā ņemot, šobrīd Latvijas normatīvajos aktos un plānošanas dokumentos ir vienots redzējums un rīcība nacionālo vides politikas mērķu sasniegšanai, un Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāns ir viens no galvenajiem instrumentiem. Izstrādājot Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plānu, ir izvērtēti un ņemti vērā kā starptautiskie, tā nacionālie vides aizsardzības mērķi un Latvijā spēkā esošo normatīvo aktu prasības. Pilnveidojot priekšlikumus normatīvo aktu papildināšanai vai grozīšanai, būtu vēlams rekomendēt normatīvajos aktos arī precizēt un papildināt prasības applūstošo teritoriju noteikšanai un iezīmēšanai teritoriju plānojumos.

VII PLĀNOŠANAS DOKUMENTA UN TĀ IESPĒJAMO ALTERNATĪVU ĪSTENOŠANAS BŪTISKĀS IETEKMES UZ VIDI NOVĒRTĒJUMS

Šobrīd Plānošanas dokumentā ietverta pasākumu programma, kurā pasākumi pēc būtības ir dalāmi 2 grupās – pamata pasākumi jeb šobrīd jau normatīvajos aktos noteiktās prasības un papildus pasākumi, kas nepieciešami, ja ūdensobjektā kvalitātes mērķa sasniegšanai nepietiek ar pamata pasākumu īstenošanu. Daudzus no papildus pasākumiem ir paredzēts īstenot visā Latvijas teritorijā, piemēram, izstrādājot vienotas vadlīnijas meliorācijas sistēmu uzturēšanai vai vides izglītības programmu ieviešana. Tomēr ir jāvērtē arī citi papildus pasākumi, no kuriem daudziem nav norādītas konkrētas īstenošanas/ piemērošanas vietas, jo pasākumi tiktu piemēroti pēc izpētes veikšanas. Pasākumi ir grupēti pa sektoriem, kuros tos būs jāīsteno – komunālā sektora, lauksaimniecības, mežsaimniecības sektora pasākumi, kā arī pasākumi hidromorfoloģisko slodžu un plūdu apdraudējuma samazināšanai.

Vides pārskata izstrādes gaitā, veicot iespējamo tiešo un netiešo, īslaicīgo un ilglaicīgo ietekmju izvērtējumu, vērtētas katra papildus pasākuma īstenošanas iespējamās **būtiskās** ietekmes. Tika analizētas kā pozitīvās, tā negatīvās iespējamās ietekmes, taču ietekmju analīze vairākos gadījumos ir vispārīga un neietver paredzēto pasākumu īstenošanas iespējamo ietekmju detalizētu analīzi katrā konkrētā teritorijā (dēļ pasākumu mēroga). Šāds ietekmju novērtējuma veids atbilst Plānošanas dokumenta detalizācijas pakāpei un Plānošanas dokumentā ietvertās informācijas kopumam. Analizējot summārās iespējamās ietekmes, galvenā uzmanība pievērsta paredzēto darbību īstenošanas iespējamajai ietekmei uz ūdens resursiem, bioloģisko daudzveidību, īpaši aizsargājamajām dabas teritorijām, ainavu, gaisa kvalitāti, vides veselību un cilvēku dzīves apstākļiem.

Plānošanas dokumentā ietvertie papildus pasākumi vērsti, galvenokārt, uz ūdens ekoloģiskās kvalitātes uzlabošanu un piesārņojuma novēršanu/ samazināšanu. Tomēr vienlaikus atsevišķu pasākumu īstenošana var radīt gan pozitīvu, gan negatīvu ietekmi uz vidi īstermiņā/ ilgtermiņā.

7.1. Tiešās un netiešās ietekmes

Plānošanas dokumentā un pasākumu programmā noteiktās prioritātes ir vērstas, galvenokārt, pasākumiem ūdeņu ekoloģiskās kvalitātes uzlabošanu vai nepasliktināšanu. Nozīmīgākās ietekmes saistāmas ar pasākumiem punktveida, izkliedētās slodzes un morfoloģisko pārveidojumu ietekmes samazināšanai. Pārējās pasākumu grupas, kas saistītas ar izpēti, stratēģisko un sadarbības plānošanu, ļaus novērtēt nepieciešamo pasākumu ietekmi uz vidi, bet atstās netiešu ietekmi. Tiešās un netiešās ietekmes izceltas šeit tikai tiem pasākumiem, kuri var radīt negatīvu ietekmi uz kādu no vides vai vides veselības elementiem. Tas tāpēc, ka primāri šie pasākumiem ir jāatstāj pozitīvu ietekmi uz ūdens resursiem. Kopsavilkumu par tiešajām un netiešajām ietekmēm var apskatīt 1. pielikumā.

Tiešās ietekmes: Plānošanas dokumentā paredzēto pasākumu tieša negatīva ietekme uz vidi, galvenokārt, saistīta ar infrastruktūras izbūvi, kā arī ar sanācijas darbiem:

- ✓ HES darbības izmaiņu veikšana, nodrošinot mazāku kaitējumu ūdeņu ekosistēmai;
- ✓ Veikt niedru pļaušanu, attīrīšanu no krūmiem prioritāri nepieciešamajās vietās. Izvākt nogulsnes tajās ezera vietās, kur nav pieļaujama niedru augšana.

Veicot šādas darbības, būtiski var tikt izmainīta ainava un mainīts virszemes ūdeņu hidroloģiskais režīms. Šīs izmaiņas var būt kā negatīvas, tā arī pozitīvas. Lielā mērā tas saistīts ar iepriekš veikto pētījumu un projektu kvalitāti un detalizācijas pakāpi, paredzot un īstenojot kvalitatīvākos, ekonomiski un tehniski piemērotākos risinājumus. Pie negatīvām

ietekmēm var minēt apauguma, tai skaitā sugu un biotopu iznīcināšanu būvniecības darbu vietā.

Netiešās ietekmes: Plānošanas dokumentā paredzēto risinājumu īstenošanai var prognozēt virkni netiešo ietekmju. Analogi kā tiešajām ietekmēm, arī netiešās ietekmes var būt pozitīvas vai negatīvas atkarībā no veikto pētījumu detalizācijas un pakāpes, projekta izstrādes/ izpētes laikā iegūto informāciju un konkrētās teritorijas specifiskajām vides aizsardzības prasībām, kā arī būvniecības darbu izpildes kvalitātes. Pasākumi, kuriem paredzamas ne vien tiešas (fizikālas), bet arī netiešas (atsevišķos gadījumos pozitīvas) ietekmes:

- ✓ Ūdensapgādes un kanalizācijas infrastruktūras sakārtošana apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu zem 2000;
- ✓ Izstrādāto tehnisko noteikumu / standartu pielietošana praksē meliorācijas sistēmu uzturēšanā;
- ✓ Meliorācijas sistēmu bez izmantošanas darbības pārtraukšana (pilotprojektu pieeja);
- ✓ Izstrādāto tehnisko noteikumu / standartu realizēšana praksē polderu atjaunošanā, rekonstruēšanā.

Būtiskākās pozitīvās ietekmes saistāmas ar izklīdētā piesārņojuma apjoma samazināšanos, savukārt, kā negatīvās ietekmes var minēt netiešu ietekmi uz cilvēku veselību (peldūdeņu kvalitāte punktveida piesārņojuma avotu tuvumā). Arī ūdeņu ekoloģiskās kvalitātes uzlabošanās dažu pasākumu īstenošanas rezultātā ir netieša ietekme.

Būtiski ir atzīmēt, ka visiem pasākumiem, kurus plānots realizēt Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna ieviešanas gaitā ir pozitīva ietekme uz vismaz vienu no vides vai vides veselības elementu.

7.2. Īstermiņa, vidēji ilgā un ilglaicīgā ietekme

Analizējot Plānošanas dokumentā pasākumu programmā paredzētās darbības, kā arī to izraisītās izmaiņas vidē, konstatēts, ka paredzēto darbību īstenošana veido īslaicīgo un ilglaicīgo ietekmju kombināciju. Īstermiņa, vidēji ilgā un ilglaicīgās ietekmes vērtētas tikai pasākumiem, kuri var radīt negatīvu ietekmi uz kādu no vides vai vides veselības elementiem. Kopsavilkumu par ilglaicīgām ietekmēm var apskatīt 1. pielikumā.

Īslaicīgās ietekmes, galvenokārt, saistītas ar būvniecības, sanācijas un rekonstrukcijas darbiem piesārņojuma slodzes mazināšanai un hidromorfoloģiskās ietekmes mīkstināšanai. Īslaicīgo ietekmju raksturojums sniegts 7.2. tabulā.

7.2. tabula. Īslaicīgo ietekmju raksturojums

Pasākuma veids	Īslaicīga tieša ietekme
„Trešējās” NAI apdzīvotās vietās ar bioloģisko notekūdeņu attīrīšanu (NAI darbības efektivitātes uzlabošana)	Būvniecība, NAI darbības efektivitātes uzlabošanai
Ūdensapgādes un kanalizācijas infrastruktūras sakārtošana apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu zem 2000	Būvniecība, punktveida slodzes palielināšanās, punktveida emisiju gaisā pieaugums, infrastruktūras tīklu izbūve - ietekme uz biotopiem un cilvēku veselību
Uzlabot esošo NAI darbības efektivitāti	Būvniecība NAI darbības efektivitātes uzlabošanai - ietekme uz ainavu
Veikt piesārņotu vietu sanāciju;	Biotopu degradācija, ainavas izmaiņas
HES darbības izmaiņu veikšana, nodrošinot mazāku kaitējumu ūdeņu ekosistēmai	Būvniecības rezultātā iespējamās ainavas izmaiņas, ietekme uz biotopiem

Galvenās īslaicīgās ietekmes ir ietekme uz gaisa kvalitāti iepriekš minēto procesu rezultātā, piemēram, putekļi, uz ūdens resursiem vai uzduļķojumi būvniecības procesā, kā arī uz ainavas un bioloģisko daudzveidību. Lielākā daļa šo ietekmju beidzas pēc būvniecības/

rekonstrukcijas/ sanācijas darbu noslēgšanās, tādējādi ietekmējot vidi tikai samērā īsu laika posmu.

Ilglaicīgas ietekmes rada pasākumi, kuru realizācijas rezultātā tiek būtiski mainīti dabiskie apstākļi (mitruma režīms, atsevišķu biotopu izmaiņšana):

- ✓ HES darbības izmaiņu veikšana, nodrošinot mazāku kaitējumu ūdeņu ekosistēmai;
- ✓ Veikt niedru pļaušanu, attīrīšanu no krūmiem prioritāri nepieciešamajās vietās. Izvērtēt nogulsnes tajās ezera vietās, kur nav pieļaujama niedru augšana;
- ✓ Ūdensapgādes un kanalizācijas infrastruktūras sakārtošana apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu zem 2000;
- ✓ Izstrādāto tehnisko noteikumu / standartu pielietošana praksē meliorācijas sistēmu uzturēšanā;
- ✓ Meliorācijas sistēmu bez izmantošanas darbības pārtraukšana (pilotprojektu pieeja);
- ✓ Izstrādāto tehnisko noteikumu / standartu realizēšana praksē polderu atjaunošanā, rekonstruēšanā.

Daudzu minēto pasākumu veikšana paredz ilgstošus uzturēšanas darbus, līdz ar ko pastāvīgi tiek ietekmēti biotopi, arī ainavas daudzveidība, kā arī iespējama ietekme uz īpaši aizsargājamu dabas teritoriju, ja to teritorijā plānots īstenot pasākumus.

Atbilstoši likumam “Par ietekmes uz vidi novērtējumu” un Ministru kabineta 2004. gada 17. februāra noteikumiem nr. 87 “Kārtība, kādā novērtējama paredzētās darbības ietekme uz vidi” paredzamajām liela mēroga darbībām, kas var radīt būtisku ietekmi uz vidi (piemēram, HES uzpludinājumu, jaunu polderu sistēmu, jaunu NAI būvniecības gadījumā) veicams ietekmes uz vidi novērtējums, kura gaitā atsevišķi novērtējams esošais vides stāvoklis darbības īstenošanas un tai piegulošajās teritorijās, paredzēto darbību īstenošanas radītā ietekme uz vidi, dabas vērtībām, cilvēku veselību, kā arī citi faktori.

7.3. Summārās ietekmes

Ietekmju kopums, kas radīsies, realizējot plānošanas dokumentā paredzētos pasākumus visā tā darbības laikā – summārās ietekmes uz vidi, apskatāms 7.3. tabulā. Analizējot summārās iespējamās ietekmes, ņemta vērā visu paredzēto darbību īstenošanas iespējamā būtiskā ietekme uz bioloģisko daudzveidību, īpaši aizsargājamajām dabas teritorijām, ainavu, ūdens resursiem, gaisa kvalitāti, kultūrvēsturisko mantojumu un cilvēku dzīves apstākļiem. Protams, pasākumu īstenošanas ietekme ir atkarīga arī no vides prasību ievērošanas to ieviešanas laikā.

7.3. tabula. Summārās ietekmes

	Bioloģiskā daudzveidība	ĪADT	Ainavas daudzveidība	Ūdens kvalitāte un kvantitāte	Augsnes kvalitāte	Gaisa kvalitāte	Klimatiskie faktori	Kultūras, arhitektūras un arheoloģisko mantojums	Cilvēku veselība
Gaujas upju baseina apgabala summārās būtiskās ietekmes	😊	😊	😊	😊	😊 😞	😞	😞	😞	😊

Nav būtiskas ietekmes	😞
Negatīva ietekme	😞

Pozitīva ietekme

Jāatzīmē, ka Plānošanas dokumentā ietvertie pasākumi vērsti uz vides kvalitātes (ūdeņu un biotopu) uzlabošanu, veicinot ilgtspējīgu attīstību. Tai pat laikā jāatzīmē, ka atsevišķu risinājumu un pasākumu īstenošana var radīt kā pozitīvu, tā negatīvu ietekmi uz vidi, tai skaitā uz pasākumu realizācijas vietā vai tai tuvumā esošām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām.

VIII RISINĀJUMI, LAI NOVĒRSTU VAI SAMAZINĀTU PLĀNOŠANAS DOKUMENTA UN TĀ IESPĒJAMO ALTERNATĪVU ĪSTENOŠANAS BŪTISKO IETEKMI UZ VIDĪ

Ja ir identificēta negatīva ietekme vai neskaidrība attiecībā uz noteiktās prioritātes ietvaros finansētajiem pasākumiem, vides pārskats piedāvā pasākumus, kuri paredzēti, lai novērstu, samazinātu un pēc iespējas kompensētu jebkādu negatīvu ietekmi uz vidi.

Iepriekšējās nodaļās analizējot Gaujas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāna būtisko ietekmi uz vidi, galvenokārt, tiek secināts par plānojumā izvirzīto mērķu pozitīvu ietekmi uz vidi.

Turklāt lielākai daļai plānā izvirzīto mērķu sasniegšanai paredzētie pasākumi īstenošanas rezultātā var radīt neitrālu vai pozitīvu ietekmi uz vidi un tikai 6 pasākumi var radīt negatīvu ietekmi uz vidi. Tie galvenokārt saistīti ar pasākumiem punktveida, izklieģētās slodzes un morfoloģisko pārveidojumu ietekmes samazināšanai.

Tāpēc, lai ievērotu piesardzības principu plānojuma ieviešanā, svarīgi ir veikt priekšizpēti, izstrādāt tehniskos projektus vai veikt ietekmes uz vidi novērtējumu. Šis princips jau ir iestrādāts plānā - pārsvarā jauniem pasākumiem ir paredzēta priekšizpēte, tādējādi to realizācijas ietekmi uz vidi vēl iespējams novērst vai samazināt, kvalitatīvi veicot izpētes darbus.

Plānošanas dokuments pašreiz satur lielu daudzumu informācijas un provizorisku rezultātu tādās jomās, kā kvalitātes novērtējums, slodžu un ietekmju analīze, kvalitātes mērķu noteikšana un pasākumu programmas izstrāde. Bez tam būtiska plānošanas dokumenta sastāvdaļa – ekonomiskā analīze – šobrīd nav izstrādāta ūdensobjekta mērogā, līdz ar to precīzs situācijas novērtējums un attiecīgi adekvātu risinājumu izstrāde šobrīd nav iespējama visiem Gaujas baseina apgabala ūdeņiem.

Jaunākie monitoringa dati atsevišķos ūdensobjektos uzrāda kvalitātes uzlabošanās tendenci, kas skaidrojams ar aizvien progresējošo cilvēka saimnieciskās darbības apsīkumu, resursu ekonomiju, kā arī jau realizēto pasākumu efektu.

Augstākminēto iemeslu dēļ ir iesakāms, ka pirms pasākumu programmas realizācijas uzsākšanas 2012. gadā veikt būtiskāko Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna elementu pārskatīšanu un ja nepieciešams ieviest izmaiņas.

IX IESPĒJAMO ALTERNATĪVU IZVĒLES PAMATOJUMS

Upju baseinu apsaimniekošanas plāns un pasākumu programma jau principiāli ietver alternatīvu izvērtējumu, jo Ūdens apsaimniekošanas likumā noteikto mērķu sasniegšanai ir jāizstrādā pasākumu komplekss, kas ir tehniski vispiemērotākais, ekonomiski visizdevīgākais un vides kvalitātes mērķu sasniegšanai visefektīvākais. Plānošanas dokumentā ir ņemtas vērā virkne Eiropas Savienības un Latvijas normatīvu vides aizsardzības prasību attiecībā uz videi draudzīgāko tehnoloģiju pielietošanu, saimniekošanas praksēm un īpaši aizsargājamo teritoriju apsaimniekošanu.

Šobrīd pasākumu atlasē ir ņemti vērā slodžu analīzes dati, kas tika aprēķināti, izmantojot *Mass Balance* modeli, kā arī izmaksu efektivitātes modeli ECOLAS – tieši izdevīgāko pasākumu kombināciju atlasē katrā ūdensobjektā. Līdz ar to ir secināts, ka Plānošanas dokumentā piedāvātie pasākumi ir labākā alternatīva arī ietekmes uz vidi samazināšanai.

Pasākumu atlasē ir diskutēts par pasākumu efektivitāti un gatavību tos ieviest tieši ar potenciālajiem pasākumu īstenotājiem, kā arī ar atbildīgajām institūcijām (LR Zemkopības ministrija, LR Vides ministrija, LR Ekonomikas ministrija) par iespējamiem finansējuma avotiem un piesaistīšanas mehānismiem.

Nevēlams, bet alternatīvs risinājums Plānošanas dokumenta īstenošanai iespējams nulles scenārijs (bāzes scenārijs), kas izstrādāts riska novērtēšanai. Tas paredzētu atteikšanos no Plānošanas dokumenta ieviešanas. Vides pārskata sadaļā 4.1. sniegts novērtējums situācijai, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots, secinot, ka Gaujas baseina apsaimniekošanas plāna neieviešanas gadījumā 14 upju ūdensobjektos jeb 30 % no visu upju ūdensobjektu skaita un 8 ezeru ūdensobjektos jeb 23 % no visu ezeru ūdensobjektu skaita pastāv risks nesasniegt labu ūdens kvalitāti.

X IESPĒJAMIE KOMPENSĒŠANAS PASĀKUMI

Saskaņā ar likuma „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 43. pantu „paredzēto darbību atļauj veikt vai plānošanas dokumentu īstenot, ja tas negatīvi neietekmē Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (*Natura 2000*) ekoloģiskās funkcijas, integritāti un nav pretrunā ar tās izveidošanas un aizsardzības mērķiem. Ja paredzētā darbība vai plānošanas dokumenta īstenošana negatīvi ietekmē Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (*Natura 2000*), darbību atļauj veikt vai dokumentu īstenot tikai tādos gadījumos, kad tas ir vienīgais risinājums nozīmīgu sabiedrības sociālo vai ekonomisko interešu apmierināšanai un tajā ir ietverti kompensējoši pasākumi Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (*Natura 2000*) tīklam”.

Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāns neparedz rīcības, kuru rezultātā varētu tikt tiešā veidā negatīvi ietekmētas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas. Saskaņā ar apsaimniekošanas plāna uzdevumiem, tā pasākumiem īpaša uzmanība jāpievērš īpaši aizsargājamo dabas teritoriju izvirzītajiem mērķiem un, nosakot ūdens ekoloģiskās kvalitātes mērķus, aizsargājamo dabas teritoriju izvirzītās prasības ir primāras. Tomēr jāatzīmē, ka vairums īpaši aizsargājamo dabas teritoriju nav izvirzījušas ūdens kvalitātes mērķus, tādējādi apgrūtinot interešu saskaņošanu.

Ja tomēr kāds no īstenojamiem pasākumiem apsaimniekošanas plāna ieviešanas gaitā negatīvi ietekmē Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju, tad kompensējošie pasākumi var būt šādi:

- biotopa izveidošana no jauna kādā jaunā vai paplašinātā teritorijā, ko paredzēts iekļaut *Natura 2000* tīklā;
- biotopa stāvokļa uzlabošana attiecīgās teritorijas daļā vai citā *Natura 2000* teritorijā, proporcionāli projekta radītajiem zaudējumiem;
- jaunas teritorijas ierosināšana saskaņā ar Sugu un biotopu direktīvu (92/43/EEK).

XI PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANAS IESPĒJAMĀS BŪTISKĀS PĀRROBEŽU IETEKMES NOVĒRTĒJUMS

Visos četros upju baseinu apgabalos ietilpst upes, kuru sateces baseini stiepjas pāri mūsu valsts robežām. Ūdens struktūrdirektīva 2000/60/EK šādos gadījumos uzdod: 1) koordinēt vides kvalitātes mērķu sasniegšanu, t.sk., pasākumu programmas, tajās ES dalībvalstīs, kuru teritorijā ir šāds baseinu apgabals, 2) censties vienoties par saskaņotu darbību arī ar pārējām valstīm, kuras nav pievienojušās ES. Tādējādi Latvijai ar Igauniju jāaskaņo rīcība Gaujas/Koivas apgabalā, ar Lietuvu – Ventas, Lielupes un Daugavas apgabalā, kā arī jātiecas sadarboties ar Krieviju un Baltkrieviju Daugavas sateces baseinā.

Gaujas baseina apgabalu ietekmē Igaunijas teritorijās esošās ekonomiskās aktivitātes un to rezultātā ūdeņos nonākušais piesārņojums.

11.1. Sadarbība ar kaimiņvalstīm

Par sadarbību ar starptautisko upju baseinu apgabalu apsaimniekošanu atbildīga ir LR Vides ministrija, kas organizē tikšanās un diskusijas par upju baseinu apsaimniekošanas plānos izvirzīto kvalitātes mērķu un nepieciešamo pasākumu īstenošanu šo mērķu sasniegšanu ar kaimiņvalstīm.

2003. gada oktobrī vienošanās par sadarbību Gaujas/Koivu apgabala izveidē un apsaimniekošanā noslēgta starp Latvijas Vides ministriju un Igaunijas Vides ministriju. Gaujas/ Koivas baseina daļa Igaunijas teritorijā ir samērā neliela, mazapdzīvota un slodzes uz ūdeņiem tajā nav lielas, tāpēc vajadzība pēc saskaņošanas ir mazāka nekā pārējos baseinu apgabalos. Tomēr latviešu un igauņu speciālistu tikšanās notikušas vairākkārt, arī 2009. gada 4. jūnijā.

11.2. Iespējamais pārrobežu ietekmes novērtējums

Ņemot vērā to, ka Latvijas teritorija atrodas lielāko upju Gaujas, Daugavas, Lielupes un Ventas lejtecē, nav prognozējams, ka Gaujas baseina apgabalā paredzēto pasākumu veikšana virszemes ūdensobjektos varētu radīt pārrobežu ietekmi. Pasākumi paredzēti Latvijas teritorijā (Gaujas baseina apgabalā) radītā piesārņojuma/ ietekmes samazināšanai. Jāpiezīmē, ka Plānošanas dokuments paredz pirms daudzu pasākumu īstenošanas veikt izpētes darbus/ projektus, un, pamatojoties uz šiem pētījumiem, paredzēts īstenot piemērotākos pasākumus konkrētā teritorijā. Izstrādājot pētījumu programmu uzdevumus un pasākumu plānus, vērtējama arī iespējamā pasākumu īstenošanas pārrobežu ietekme, lai izslēgtu jebkādu negatīvu ietekmi. Plānošanas dokumenta īstenošanas rezultātā uzlabosies arī stāvoklis Baltijas jūrā un Rīgas jūras līcī, tādējādi radot pozitīvu ietekmi uz pārrobežu ietekmi.

XII PAREDZĒTIE PASĀKUMI PLĀNOŠANAS DOKUMENTA ĪSTENOŠANAS MONITORINGA NODROŠINĀŠANAI

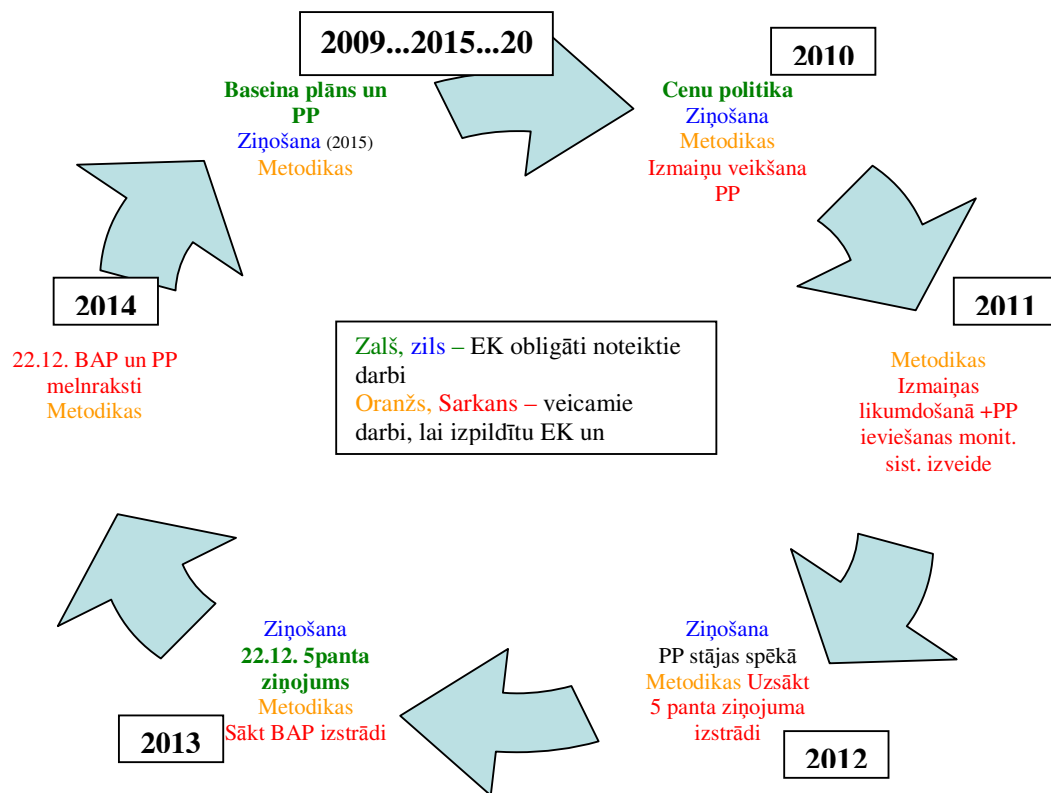
Plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringa mērķis ir konstatēt plānošanas dokumenta tiešu, netiešu vai neparedzētu ietekmi uz vidi, kā arī nepieciešamības gadījumā veikt grozījumus Plānošanas dokumentā.

Līdz ar Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plānu tiks apstiprināts arī mehānisms, kā tiks uzraudzīta plānā paredzēto pasākumu ieviešana, bet jau šobrīd normatīvi nosaka atbildības un funkcijas plāna izpildes kontrolei. Saskaņā ar *Ūdens apsaimniekošanas likuma* 9. pantu LVĢMA:

- 1) izstrādā ūdeņu stāvokļa monitoringa programmas katram upju baseinu apgabalam (turpmāk — monitoringa programma);
- 2) sagatavo priekšlikumus par monitoringa programmu īstenošanai nepieciešamajiem finanšu līdzekļiem;
- 3) koordinē un organizē monitoringa programmu īstenošanu;
- 4) sniedz Eiropas Savienības normatīvajos aktos noteikto informāciju Eiropas Komisijai;
- 5) sagatavo un atjauno apsaimniekošanas plānu un pasākumu programmu projektus;
- 6) izstrādā ūdens resursu lietošanas ekonomisko analīzi;
- 7) nodrošina sabiedrības līdzdalību apsaimniekošanas plānu un pasākumu programmu sagatavošanā un atjaunošanā, kā arī informē par šiem plāniem un programmām attiecīgās pašvaldības, kuru administratīvajā teritorijā tos paredzēts īstenot;
- 8) koordinē pasākumu programmu īstenošanu;
- 9) saskaņo apsaimniekošanas pasākumus līdz pasākumu programmas apstiprināšanai, kā arī neatliekamus pasākumus, kas nav iekļauti pasākumu programmā;
- 10) sagatavo priekšlikumus par pasākumu programmu īstenošanai nepieciešamajiem finanšu līdzekļiem;
- 11) nodrošina konsultatīvo padomju darbību;
- 12) sadarbojas ar attiecīgo valstu kompetentajām institūcijām, lai nodrošinātu vides kvalitātes mērķu sasniegšanu starptautiskajā upju baseinu apgabalā, kā arī koordinē kopīgas pasākumu programmas.

Par pasākumu programmas uzraudzības īstenošanu atbildīgs ir Valsts vides dienests.

Detalizēta informācija par plānošanu un veicamajiem darbiem attiecībā uz ziņošanu, pasākumu ieviešanas plānu uzraudzības monitoringa programmu izveidošanu, kas jāveic nākošā plānošanas cikla ietvaros, ir attēlota 7.1. attēlā.

7.1. attēls. LVGMA funkcijas upju baseinu plānošanas nodrošināšanai 2009 – 2015

Lai nodrošinātu 7.1. attēlā redzamo Plānošanas dokumenta uzraudzības monitoringu un veicamo darbu uzraudzību, visā procesā ir izdalāmi 3 lieli bloki: pirmkārt, tā ir informācijas apkopošana par pasākumu ieviešanu, otrkārt, tā ir ziņojumu sagatavošana atbilstoši Ūdens struktūrdirektīvas vadlīnijās noteiktajos periodos par attiecīgām tēmām, un, treškārt, atbilstošu metodiku gatavošana.

Informācijas apkopošana, kas kalpo arī kā monitoringa instruments plānošanas dokumenta ieviešanas uzraudzībai, ir galvenais solis arī progresa ziņojuma gatavošanai uz 2012. gada 22. decembri. Tā kā saskaņā ar *Ūdens apsaimniekošanas likumu* LVGMA koordinē pasākumu programmu īstenošanu, uztur un apkopo informāciju par veiktajiem pasākumiem un antropogēno slodžu izmaiņām, kā arī veic minēto pasākumu efektivitātes analīzi, tad būtiski ir nodrošināt savstarpēju saikni informācijas nokļūšanai līdz LVGMA. Ir jāizstrādā kritēriji, pēc kuriem tiks veikta pasākumu programmas uzraudzība. Tā kā pasākumi skar daudzas jomas, būs nepieciešams ieguldīt lielu darbu šīs informācijas apkopošanai. Parametri, kurus noteikti ir jāapkopo, ir:

- ūdenssaimniecības infrastruktūras uzlabošanas investīciju projektu ieviešana (ieguldītās investīcijas un panāktais piesārņojuma slodžu samazinājums) – Vides ministrija;
- pasākumu ieviešanas apjomi lauksaimniecības un mežsaimniecības sektorā (apjomi, izmaksas) – Zemkopības ministrija un Vides ministrija;
- īstenotie projekti/ ieviestās izmaiņas hidromorfoloģisko slodžu samazināšanai – Vides ministrija, Zemkopības ministrija;
- īstenotie sanācijas projekti (piesārņotās vietas – teritorijas lielums, izmaksas) – Vides ministrija, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija;
- monitoringa programmas rezultāti – LVGMA;

- punktveida piesārņojuma slodžu izmaiņas (datu bāzē „2-Ūdens” iekļautā informācija) – LVĢMA;

Jāņem vērā, ka turpmākajos gados – līdz 2015. gadam – jā sagatavo vairāki ziņojumi:

- 22.03.2010. – Ziņojums par sagatavotajiem pirmajiem upju baseinu apsaimniekošanas plāniem, tajos iekļautajiem pasākumiem un izmantotajām metodoloģijām;
- 22.12.2012. – Progresā ziņojums par Pasākumu programmas ieviešanu, t.sk. par ierosinātajām izmaiņām normatīvajos aktos;
- 22.12.2013. – Ziņojuma gatavošana atbilstoši Ūdens struktūrdirektīvas 5. pantam (antropogēno slodžu raksturojums un ekonomiskā analīze);
- 22.12.2015. – Ziņojums par Pasākumu programmas ieviešanu.

Lai būtu iespējams izsekot un saprast Plānošanas dokumentā iekļautās informācijas/ analīzes pamatojumu, ir jābūt izstrādātām metodikām, pēc kurām tad arī tiek gatavoti arī nākamie upju baseinu apsaimniekošanas plāni, tādējādi nodrošinot informācijas salīdzināmību. Daudzas, bet ne visas, no metodikām jau ir sagatavotas. Palielinoties informācijas apjomam un pieaugot zināšanu līmenim metodikas iespējams uzlabot un papildināt.

XIII VIDES PĀRSKATA KOPSAVILKUMS

Gaujas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāna Vides pārskats sagatavots saskaņā ar likumu „Par ietekmes uz vidi novērtējumu” un Ministru kabineta 23.03.2004. noteikumiem Nr. 157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums”.

Gaujas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāna stratēģiskās ietekmes uz vidi novērtējuma vides pārskats izstrādāts vienlaikus ar paša Plānošanas dokumenta sabiedriskās apspriešanas gaitu. Tā izstrādē ir izmantoti pieejamie politikas dokumenti, statistika, informācija un zināšanas par vides novērtēšanas metodēm.

Gaujas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāns izstrādāts saskaņā ar Latvijas ūdens apsaimniekošanas likumdošanas prasībām. Plāns un tajā iekļautā pasākuma programma ir vidēja termiņa plānošanas dokuments, kuram ir jānodrošina vides kvalitātes mērķu sasniegšanu ūdens apsaimniekošanas jomā. Plāna galvenais mērķis ir novērst visu virszemes ūdensobjektu stāvokļa pasliktināšanos un aizsargāt tos, uzlabojot ūdens kvalitāti un, ja nepieciešams, veicot sanācību, – lai visos virszemes ūdensobjektos sasniegtu labu virszemes ūdeņu stāvokli.

Gaujas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāns ietver ūdens vides stāvokļa analīzi, slodžu un ietekmju novērtējumu un tendenču izvērtējumu, ūdens lietotāju (tautsaimniecības sektoru) ekonomisko analīzi. Plānā definēti vides kvalitātes mērķi un sastādīta pasākumu programma mērķu sasniegšanai primāri līdz 2015.gadam, taču atsevišķu mērķu sasniegšanai arī līdz 2027. gadam. Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāns sastāv no 8 nodaļām, kurās ietverta informācija, kas prasīta Latvijas normatīvajos aktos un Ūdens struktūrdirektīvā 2000/60/EK.

Upju baseina apsaimniekošanas plānošanai un organizēšanai baseins tiek iedalīts ūdensobjektos, tāpēc attiecīgā informācija un pasākumi tiek arī plānoti ūdensobjektu līmenī, neņemot vērā administratīvā iedalījuma robežas.

Tā kā Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna galvenā vides tēma ir ūdens resursu aizsardzība un apsaimniekošana, tad Vides pārskats sniedz aprakstu par esošo ūdens resursu stāvokli un iespējamām izmaiņām, ja plānošanas dokuments netiktu īstenots. Vides pārskatā tiek raksturotas piesārņojošās slodzes gan no punktveida, gan difūziem piesārņojuma avotiem, kā arī dabiskais piesārņojums. Visbūtiskāko ietekmi uz ūdeņu kvalitāti rada punktveida un izkliedētais piesārņojums, proti, nepietiekami attīrītu notekūdeņu novadīšana dabiskajās ūdenstilpnēs un ūdenstecēs, kā arī uzkrāto fosfora un slāpekļa savienojumu izskalošanās no lauksaimniecības/ mežsaimniecības teritorijām, rada ūdens eutrofikāciju, kas tādējādi negatīvi ietekmē zivju resursus un samazina arī bioloģisko daudzveidību. Savukārt, pazemes ūdeņus visvairāk ietekmē no piesārņotajām vietām nākošais piesārņojums, kam bieži vien ir vēsturiska izcelsme, piem., bijušo rūpnīcu atkritumu izgāztuvju teritorijas, padomju laiku armijas bāzes un poligoni. Pārskats norāda uz hidromorfoloģisko pārmaiņu radītām slodzēm, kā arī norāda uz saistību ar plūdu riska apdraudējumu.

Esošās situācijas raksturojumā tiek sniegta informācija par ūdens ekoloģisko un ķīmisko kvalitāti. Saskaņā ar 2004.-2007. gada monitoringa datiem, gandrīz puse (12 no 27) apsekoto upju ūdensobjektu / SPŪO un aptuveni divas trešdaļas (10 no 16) ezeru ūdensobjektu neatbilst labai kvalitātei / potenciālam. Visbiežākie labas kvalitātes neatbilstības cēloņi upju ūdensobjektiem ir augsta P_{kop} koncentrācija, reizēm arī N/NH_4 un N_{kop} koncentrācija. Ezeriem biežākie neatbilstības cēloņi ir augsta fitoplanktona biomasa un hlorofila a koncentrācija, lielā daļā gadījumu arī N_{kop} un P_{kop} koncentrācija ūdenī.

Upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāns aptver jau esošas un likumdošanā nostiprinātas rīcības, kas var būtiski ietekmēt ūdens resursu stāvokli visā baseina teritorijā. Tomēr būtiski ir izcelt to, kas līdz šim nav tieši paredzēts un prasīts ne likumdošanā, ne

plānošanas dokumentos. Tas attiecas uz tiem konkrētiem ūdens objektiem, kur dēļ piesārņojošām slodzēm pastāv risks nerasniegt labu ūdens kvalitāti noteiktajā plānošanas periodā, realizējot tikai jau likumdošanā iestrādātās rīcības. Tādējādi šī plānošanas dokumenta īstenošana būtiski pozitīvā veidā ietekmēs tieši šīs – tā sauktās „riskā” teritorijas, jo plāns paredz veikt papildus pasākumus tieši šajās teritorijās. Gaujas baseina apgabalā risks nerasniegt labu ūdens kvalitāti līdz 2015. gadam pastāv kopumā 14 upju ūdensobjektos (30%) un 8 ezeru ūdensobjektos (23%). Tāpēc dažādu slodžu samazināšanai, bez jau likumdošanā noteiktajām rīcībām piesārņojuma slodzes samazināšanai, būtu nepieciešams veikt vienu vai vairākus papildu pasākumus.

Vides pārskats sniedz apkopojumu par plānošanas dokumenta saistību ar vides problēmām. Tiek norādīta saistība ar šādām vides problēmām: ūdensobjektu hidromorfoloģiskās izmaiņas, punktveida piesārņojums, izkliedētais piesārņojums, pārrobežu piesārņojums, plūdu risks, ūdeņu aizaugšana, pazemes dzeramā ūdens resursu neracionāla izmantošana, dzeramā ūdens kvalitāte, vēsturiskais piesārņojums, bioloģiskās daudzveidības saglabāšana.

Vides pārskats sniedz vērtējumu par iespējamo Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna būtiskajām pozitīvajām un negatīvajām ietekmēm uz vidi. Kopumā plāna ietekme uz vidi būtu vērtējama kā pozitīva, kā arī plānojumam nevajadzētu radīt būtiskas negatīvas izmaiņas.

Plānošanas dokumentā un pasākumu programmā iekļautie pasākumi ir vērsti uz ūdeņu ekoloģiskās kvalitātes uzlabošanu vai nepasliktināšanu ilgtermiņā. Nozīmīgākās pozitīvās ietekmes saistāmas ar pasākumiem punktveida, izkliedētās slodzes un morfoloģisko pārveidojumu ietekmes samazināšanai. Tomēr, lai nodrošinātu, ilgtermiņa mērķu sasniegšanu, var tikt nodarīti īslaicīgi kaitējumi videi, vai zaudētas dabas vērtības. Piemēram, lielo notekūdeņu attīrīšanas iekārtu vai mēsļu krātuvju būvniecība rada dažādas ietekmes uz vidi. Tāpēc, lai ievērotu piesardzības principu plānojuma ieviešanā, Vides pārskats iesaka veikt priekšizpēti, izstrādāt tehniskos projektus vai veikt ietekmes uz vidi novērtējumu.

Pārējās pasākumu grupas, kas saistītas ar izpēti, stratēģisko un sadarbības plānošanu, ļaus novērtēt nepieciešamo pasākumu ietekmi uz vidi, bet atstās netiešu ietekmi.

Upju baseinu apsaimniekošanas plāns un pasākumu programma jau principiāli ietver alternatīvu izvērtējumu, jo pasākumu atlasē ir ņemti vērā slodžu analīzes dati, kas tika aprēķināti, izmantojot *Mass Balance* modeli, kā arī izmaksu efektivitātes modeli ECOLAS – tieši izdevīgāko pasākumu kombināciju atlasei katrā ūdensobjektā. Līdz ar to ir secināts, ka Plānošanas dokumentā piedāvātie pasākumi ir labākā alternatīva arī ietekmes uz vidi samazināšanai.

Vides pārskats paredz veikt Gaujas upju baseina apgabala apsaimniekošanas plāna īstenošanas monitoringu, lai konstatētu plānošanas dokumenta īstenošanas tiešu vai netiešu ietekmi uz vidi, vides pārskatā iepriekš neparedzētu ietekmi uz vidi, kā arī, ja nepieciešams, izdarītu grozījumus plānošanas dokumentā.

Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāns neparedz rīcības, kuru rezultātā varētu tikt tiešā veidā negatīvi ietekmētas īpaši aizsargājamās dabas teritorijas. Saskaņā ar apsaimniekošanas plāna uzdevumiem, tā pasākumiem īpaša uzmanība jāpievērš īpaši aizsargājamo dabas teritoriju izvirzītajiem mērķiem un nosakot ūdens ekoloģiskās kvalitātes mērķus, aizsargājamo dabas teritoriju izvirzītās prasības ir primāras. Tomēr jāatzīmē, ka vairums īpaši aizsargājamo abas teritoriju nav izvirzījušās ūdens kvalitātes mērķus, tādējādi aprūtinot interešu saskaņošanu.

Vides pārskata sabiedriskā apspriešana organizēta laika posmā no 2009.gada 9. jūnija līdz 20.jūlijam, kad iedzīvotāji var iepazīties ar Vides pārskatu un plānojuma materiāliem gan Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas aģentūrā (LVĢMA) klātienē, gan LVĢMA mājas lapā www.lvgma.gov.lv.

Gaujas baseina apgabala apsaimniekošanas plāna pasākumu programmas iespējamais ietekmes uz vidi izvērtējums

UBAP pasākumu programmas papildus pasākumi	Pasākuma mērogs	Ietekme Tieša/ Netieša	Bioloģiskā daudzveidība	ĪADT	Ainavas daudzveidība	Ūdens kvantitāte un kvalitāte	Augsnes kvalitāte	Gaisa kvalitāte	Klimatiskie faktori	Kultūras, arhitektūras un arheoloģisko mantojums*	Cilvēku veselība**
„Trešējās” NAI apdzīvotās vietās ar bioloģisko notekūdeņu attīrīšanu (NAI darbības efektivitātes uzlabošana)	28 929 CE, 9 apdz.v. (Līgatne G209, Priekuļi un Rauna G216, Smiltene G220, Seda G225, Saulkrasti G261 SP, Urga un Aloja G305, Mazsalaca G306)	Tieša	☹️	☹️	✂️	😊	☹️	☹️	☹️	☹️	😊
Ūdensapgādes un kanalizācijas infrastruktūras sakārtošana apdzīvotās vietās ar iedzīvotāju skaitu zem 2000	Apdzīvotas vietas ar iedzīvotāju skaitu zem 2000	Tieša un arī netieša	😊	😊	☹️	😊	☹️	☹️ smakas	😊	☹️	😊
Uzlabot esošo NAI darbības efektivitāti	G206 („Stalbes pagasta padome” Stalbē, „Straupes pagasta padome” Straupē, „Umurgas komunālais dienests” Umurgā), G215 („Kocēnu pagasta padome” Kocēnos, „Vaidavas pagasta padome” Vaidavā), G220 („Blomes pagasta padome” Blomē, „Launkalnes pagasta padome” Silvā, „Trikātas pagasta padome” Trikātā), G264 („Lēdurgas komunālais dienests” Lēdurgā, „Vidrižu pagasta padome” Vidrižos, „Skultes pagasta padome” Skultē), G268 („Pāles pagasta padome” Pālē, „Salacgrīvas komunālie pakalpojumi” Svētcimā), G312 („Rūja” Jeros, „Kārķu pagasta padome” Kārķos, „Naukšēnu pagasta padome” Naukšēnos)	Tieša	😊	😊	✂️	😊	☹️	☹️ 😊	😊	☹️	😊

UBAP pasākumu programmas papildus pasākumi	Pasākuma mērogs	Ietekme Tieša/ Netieša	Bioloģiskā daudzveidība	IADT	Ainavas daudzveidība	Ūdens kvantitāte un kvalitāte	Augsnes kvalitāte	Gaisa kvalitāte	Klimatiskie faktori	Kultūras, arhitektūras un arheoloģisko mantojums*	Cilvēku veselība**
Sagatavot stratēģiju/ koncepciju (risinājumu) slodzes samazināšanai, ko rada iedzīvotāji bez centralizētās kanalizācijas sistēmas (t.sk. mazdārziņi, tūrisma mītnes u.c.)	G206 (un E197, E199, E217), G261 SP, G264 (un E215)		☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
Veikt potenciāli piesārņotu vietu priekšsāncijas izpēti	Vismaz 1 potenciāli piesārņota vieta		☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
Veikt piesārņotu vietu sānciju	Vismaz 1 piesārņota vieta	Tieša	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
Buferjoslu ievērošana (5 vai 10 m) un zaļmēslojuma izmantošana	G206 (un E217), G220, G229, E225		✍	✍	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
Labas lauksaimniecības prakses nosacījumu ievērošana attiecībā uz lauku mēslošanu, aršanu u.c.	G206 (E197 apkārtnē)		☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
Izstrādāto tehnisko noteikumu / standartu pielietošana praksē meliorācijas sistēmu uzturēšanā	Meliorācijas sist., kas tiek izbūvētas / atjaunotas / pārbūvētas, (i) izmantojot sabiedrisko finansējumu, (ii) teritorijās ar ūdens kvalitātes mērķu sasniegšanas problēmām – G229, G268, G312.	Tieša un arī netieša	☺ ☹	☺ ☺	✍	☺	✍	☺	✍	☺	☺
Meliorācijas sistēmu bez izmantošanas darbības pārtraukšana (pilotprojektu pieeja)	Noteiktas pēc prioritizēšanas	Tieša un arī netieša	☺	☺ ☺	☺	✍	☺	☺	☺ ☐	☺	✍
Buferjoslu (10 m) un labas ciršanas prakses ievērošana	G209, G206, G321 (un E217)		☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺

UBAP pasākumu programmas papildus pasākumi	Pasākuma mērogs	Ietekme Tieša/ Netieša	Bioloģiskā daudzveidība	ĪADT	Ainavas daudzveidība	Ūdens kvantitāte un kvalitāte	Augsnes kvalitāte	Gaisa kvalitāte	Klimatiskie faktori	Kultūras, arhitektūras un arheoloģisko mantojums*	Cilvēku veselība**
Veikt tehnisko izpēti par HES ietekmi uz ekoloģisko stāvokli un piemērotākajiem "mīkstinošajiem" pasākumiem (un tehnoloģiskajiem risinājumiem) negatīvās ietekmes novēršanai.	43 HES		☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️
Izstrādāt HES kaskādes optimāli saskaņoto ekspluatācijas noteikumus, un uzturēt HES hidrotehniskās būves tehniskā kārtībā atbilstoši "B" klases būves drošuma programmas prasībām.	HES kaskādes uz Gaujas, Amatas, Ābula (ar pieteku Nigra), Vecpalsas (ar pieteku Palsa) un Tirzas.		😊	😊	😊	😊	☹️	☹️	☹️	☹️	😊
HES darbības izmaiņu veikšana, nodrošinot mazāku kaitējumu ūdeņu ekosistēmai (ūdens līmeņa svārstību samazināšana, ekoloģiskā caurplūduma nodrošināšana mazūdens periodā, zivju aizsargierīču pielietošana)	3 HES	Tieša	😊	☹️ 😊	☹️	😊	☹️	☹️	☹️ ☐	☹️	☹️
Izveidot sadarbības "platformu" ar katru ostu. Veikt pētījumus par iespējām uzlabot katras ostas morfoloģiskās izmaiņas un ekoloģiskos apstākļus (Rīcības plāna izstrādei un prioritāro pasākumu noteikšanai). Īstenot pasākumus.	Skultes osta, Salacgrīvas osta (G261 SP SP, G303 SP SP).		😊	😊	☹️	😊	☹️	☹️	😊	☹️	☹️
Īstenot ostu teritorijās prioritāros pasākumus izpētes rezultātā.	Skultes osta, Salacgrīvas osta (G261 SP SP, G303 SP SP).	Tieša	😊	😊	☹️	😊	☹️	☹️	☹️ ☐	☹️	☹️

UBAP pasākumu programmas papildus pasākumi	Pasākuma mērogs	Ietekme Tiesā/ Netiesā	Bioloģiskā daudzveidība	IADT	Ainavas daudzveidība	Ūdens kvantitāte un kvalitāte	Augsnes kvalitāte	Gaisa kvalitāte	Klimatiskie faktori	Kultūras, arhitektūras un arheoloģisko mantojums*	Cilvēku veselība**
Izstrādāto tehnisko noteikumu / standartu realizēšana praksē polderu atjaunošanā, rekonstruēšanā	Polderi, kas tiek atjaunoti / rekonstruēti, (i) izmantojot sabiedrisko finansējumu, (ii) teritorijās ar ūdens kvalitātes mērķu sasniegšanas problēmām – G201.	Tiesā un arī netiesā	 								
Polderu bez izmantošanas darbības pārtraukšana (pilotprojektu pieeja)	Silzemnieku polderis	Tiesā un arī netiesā							 		
Veikt izpēti par piemērotākajiem pasākumiem upju dabiskās gultnes atjaunošanai (meanderēšanai) un straujteču veidošanai, izstrādājot konkrētus pasākumus un ieviest tos.	G206, G242, G262, G264, G265, G268								 		
Īstenot īpaši aizsargājamā teritorijā paredzētos pasākumus	G205 (Gaujas Nacionālā parka pasākumi)										
Veikt turpmākus monitoringa pētījumus kvalitātes noteikšanai	G312										
Veikt niedru pļaušanu, attīrīšanu no krūmiem prioritāri nepieciešamajās vietās. Izvēkt nogulsnes tajās ezera vietās, kur nav pieļaujama niedru augšana	E225 Burtnieka ezers	Tiesā									
Tehnisko noteikumu / standartu izstrāde, izbūvējot / atjaunojot / pārbūvējot meliorācijas sistēmas.	Visa Latvija										
Tehnisko noteikumu / standartu izstrāde, atjaunojot / rekonstruējot polderus.	Visa Latvija										
Izstrādāt stratēģiju un vadlīnijas pārveidoto / regulēto upju / upju posmu atjaunošanai.	Visa Latvija										

UBAP pasākumu programmas papildus pasākumi	Pasākuma mērogs	Ietekme Tiesā/ Netiesā	Bioloģiskā daudzveidība	IADT	Ainavas daudzveidība	Ūdens kvantitāte un kvalitāte	Augsnes kvalitāte	Gaisa kvalitāte	Klimatiskie faktori	Kultūras, arhitektūras un arheoloģisko mantojums*	Cilvēku veselība**
Izveidot sadarbības "platformu" starp ostām nepieciešamo rīcības pasākumu īstenošanai.	Visa Latvija		☹️	☹️	☹️	😊	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️
Veikt pētījumu par esošo dabas resursu nodokļa (DRN) piemērošanas efektivitāti ar mērķi: izvērtēt nepieciešamību un iespējas a) piemērot DRN ūdens izmantošanas veidiem, uz kuriem tas šobrīd neattiecas, bet kas rada nozīmīgu slodzi uz ūdens resursiem un ūdens vidi; b) mainīt DRN piemērošanas kārtību, lai sekmētu racionālu ūdens resursu izmantošanu; c) palielināt DRN, lai nodrošinātu finansējumu atsevišķu pasākumu programmas papildus	Visa Latvija		☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️
Apstiprināt MK noteikumu projektu „Noteikumi par fosfātus saturošu veļas mazgāšanas līdzekļu lietošanas ierobežojumiem”	Visa Latvija		😊	☹️	😊	😊	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️
Informācijas strukturēšana, informācijas plūsmu mehānisma un atgriezeniskās saites efektīvas darbības nodrošināšana	Visa Latvija		😊	😊	😊	☹️	☹️	☹️	☹️	☹️	😊
Vides izglītības programmu izstrādāšana un realizēšana sadarbībā ar ekspertīzes jomu	Visa Latvija		😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊	😊
Sabiedrības līdzdalības mehānisma upju baseinu apsaimniekošanai izstrādāšana un ieviešana	Visa Latvija		😊	😊	😊	☹️	☹️	😊	😊	😊	😊

UBAP pasākumu programmas papildus pasākumi	Pasākuma mērogs	Ietekme Tieša/ Netieša	Bioloģiskā daudzveidība	ĪADT	Ainavas daudzveidība	Ūdens kvantitāte un kvalitāte	Augsnes kvalitāte	Gaisa kvalitāte	Klimatiskie faktori	Kultūras, arhitektūras un arheoloģisko mantojums*	Cilvēku veselība**
LVĢMA sadarbība ar lokāla mēroga mērķgrupām videi draudzīgas rīcības iniciēšanai un realizēšanai ūdens resursu apsaimniekošanā	Visa Latvija		☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺
Upju baseinu apsaimniekošanas plānu Pasākumu programmas ieviešanas mehānisma izstrāde - Atbalsts papildus pasākumu ieviešanā	Visa Latvija		☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺	☺

Nav būtiskas ietekmes	☹
Negatīva ietekme	☹
Pozitīva ietekme	☺
Nezināma ietekme	✎
Jāpēta iespējamā ietekme tiem, kam mainās mitruma režīms, t.sk. ,plūdu pasākumiem	☐
*Ja ievēro LR likumdošanu, saskaņo ar VKI. BA plānā nav tik nopietnu izmaiņu paredzētas.	
** Vērtēta ietekme uz dzeramo ūdeni un peldvietām	